

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Kairi Ränk

**POLITSEIAMETNIKE HOIAKUTE ROLL HEA SAMARIITLASE AKTI
RAKENDAMISEL**

Magistritöö
Õppekava Rakenduslik käitumisteadus (227502)

Magistritöö juhendaja: Silja-Riin Voolma, *PhD*

Tartu 2025

Sisukord

Lühikokkuvõte.....	4
Abstract.....	5
1. Ülevaade.....	6
1.1. Lahendatav probleem, selle olulisus ja ulatus ning seniste lahenduskatsete tulemuslikkus	6
1.2. Peamised tulemused, järeldused ja piirangud.....	8
1.3. Soovitused praktikutele ja teadlastele	9
2. Mõistmine- probleemi kaardistus, sh probleemi mõistmise uuringu kirjeldus	10
2.1. Sihtrühma käitumised, mille kaudu saaks probleemi lahendada.....	11
2.2. Uuringu eesmärgid.....	14
2.3. Uuringu meetodid	15
2.3.1. Valim	16
2.3.2. Andmete kogumine.....	16
2.3.3. Andmete töötlemine	17
2.4. Kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu tulemused.....	17
2.4.1. Uuringu valimid.....	18
2.4.2. Teadlikkus Hea Samariitlase aktist.....	19
2.4.3. Akti sisu ja eesmärgi mõistmine, organisatsiooni toe tundmine ning motiveeritus akti rakendamisel.....	21
2.4.4. Tunnete seos soost, tööstaažist ja ametipositsioonist lähtuvalt	23

2.4.5. Hoiakud	31
2.5. Sihtrühma probleemse käitumise põhjuseid kirjeldav mudel.....	41
3. Lahenduse kaardistus	44
3.1. Lahendus- tagasiside süsteemi mudel.....	44
4. Mõõtmise- mõju uuringu plaan.....	46
5. Viited.....	48
6. Lisad	51
Lisa 1. Eetikakomitee koostööstus	51
Lisa 2. Kvantitatiivuuringu ankeet.....	51
Lisa 3. Kvalitatiivuuringu nõusolekuvorm	51
Lisa 4. Kvalitatiivuuringu ankeet.....	51
Lisa 5. Koodipuu kvalitatiivsete intervjuude temaatilise analüüsi alusel	51
Lisa 6. Lihtlitsents.....	52

Lühikokkuvõte

Hea Samariitlase akti eesmärgiks on julgustada inimesi abi kutsuma narkootikumidega seotud üledoosijuhtumite korral, kuid selle tõhusaks rakendamiseks on vaja politseiametnike teadlikkust, valmisolekut ja toetavat organisatsioonikultuuri. Käesolev magistritöö uurib, millised tegurid mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja käitumist Hea Samariitlase akti rakendamisel ning pakub välja lahenduse nende tegurite toetamiseks.

Töö teoreetiliseks raamistikuks on COM-B mudel, mis võimaldas süsteemselt kaardistada käitumist mõjutavaid tegureid, mis piiravad politseiametnike valmisolekut rakendada Hea Samariitlase akti ning tuvastada käitumise aluseks olevad võimekuse, võimaluste ja motivatsiooni tegurid. Uuringu kvantitatiivne osa hõlmas politseiametnike hoiakute hindamist ning kvalitatiivne osa intervjuude kaudu kogutud kogemusi ja ettepanekuid.

Uuringu tulemused näitasid, et Hea Samariitlase akti mõistmine ametnike seas on ebahühtlane ning rakendamisel tuntakse ebakindlust. Ametipositsioon ja tööstaaži pikkus seostusid negatiivsete emotsionaalsete kogemustega, mis võib mõjutada ametnike suhtumist abivajavatesse inimestesse ja nende valmisolekut akti rakendada. Esile kerkisid sekkumise kujundamiseks olulised valdkonnad nagu regulaarse tagasiside ja tähenduse loomise vajadus ning vahetute juhtide tugi.

Töö pakub välja süsteemse ja toetava tagasisidesüsteemi mudeli, mille eesmärk on suurendada ametnike teadlikkust, tugevdada enesetõhusust ning toetada positiivset organisatsioonikultuuri. Pakutud lahendusele esitatakse plaan mõju hindamiseks, mis hõlmab teadmiste, enesetõhususe, hoiakute hindamist ja juhtumite käsitlemise muutuste analüüsi.

Märksõnad: Hea Samariitlase akt, politseiametnikud, hoiakud, käitumise muutmine, COM-B mudel, tagasiside, enesetõhusus, organisatsiooniline tugi.

Abstract

The Good Samaritan Act aims to encourage people to seek help for drug-related overdoses. Its effective implementation requires police officer's awareness, willingness, and a supportive organizational culture. This master's thesis examines the factors influencing police officer's attitudes and behavior in applying the Good Samaritan Act and proposes a solution to support these factors.

The theoretical framework of the study is the COM-B model, with which the behaviors limiting police officer's readiness to implement the Act were mapped and the underlying factors of capability, opportunity, and motivation were identified. Police officer's attitudes were assessed quantitatively, while their experiences qualitatively.

The results showed that understanding of the Good Samaritan Act among officer's is uneven, and there is uncertainty in its application. Position and length of service were associated with negative emotional experiences, which may influence officers' attitudes toward people in need and their willingness to apply the Act. Key areas for intervention included the need for regular feedback, the creation of shared meaning, and support from immediate supervisors.

Based on the findings, the author developed a structured and supportive feedback system model aimed at increasing officers' awareness, strengthening self-efficacy, and promoting a positive organizational culture. A plan for evaluating the impact of the proposed solution is presented, including assessment of knowledge, self-efficacy, attitudes, and analysis of changes in case handling.

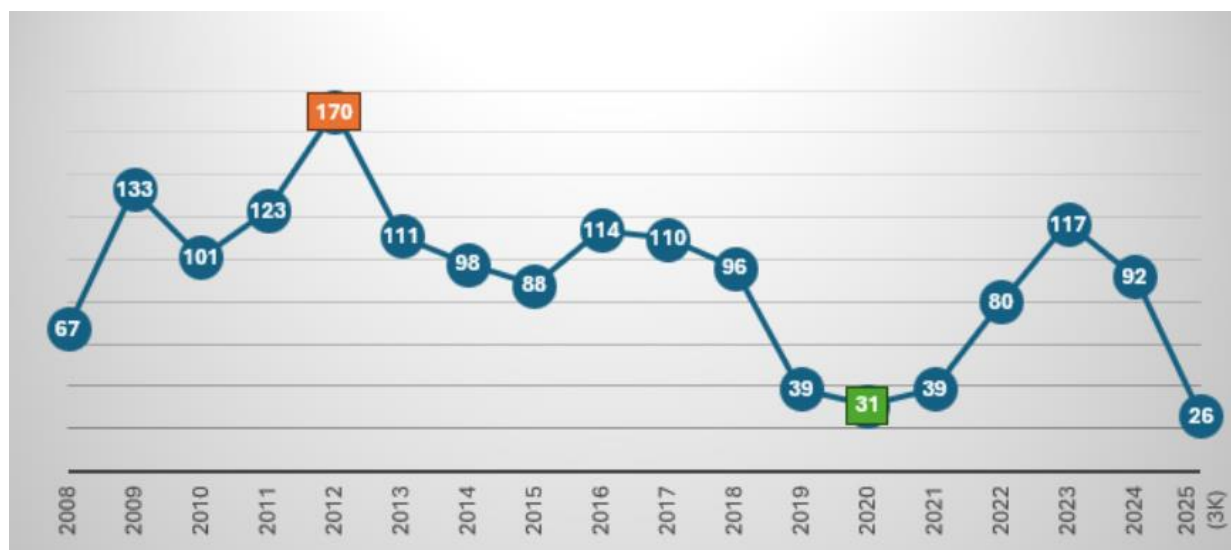
Keywords: Good Samaritan Act, police officer's, attitudes, behavior change, COM-B model, feedback, self-efficacy, organizational support.

1. Ülevaade

Hea Samariitlase akti eesmärk on vähendada narkootikumide üledoosidest tingitud surmajuhtumeid, julgustades inimesi abi kutsuma. Selleks on oluline, et politseiametnikud mõistaksid akti olemust ning toetaksid selle eesmäärke oma hoiakute ja käitumisega. Käesolev peatükk annab ülevaate akti rahvusvahelisest ja Eesti kontekstist ning selgitab probleemi, mille lahendamist see uurimistöö toetab. Samuti käsitletakse uuritava probleemi olulisust ja ulatust, varasemaid lahenduskatseid, käitumisteadusliku analüüsi tulemusi, töö tugevusi ja piiranguid, tuues välja järeldused ja soovitusel, keskendudes teguritele, mis mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja käitumist Hea Samariitlase akti rakendamisel.

1.1. Lahendatav probleem, selle olulisus ja ulatus ning seniste lahenduskatsete tulemuslikkus

Narkootikumide üledoosidest tingitud surmade kasv on kujunenud oluliseks rahvatervise ja ühiskondliku turvalisuse probleemiks mitmetes riikides, sh Eestis (Tervise Arengu Instituut, 21.04.2025) ja mis on eraldi väljatoodud joonisel nr 1.

Joonis 1. Narkootiliste ainete kasutamisest tingitud surmade statistika. Allikas: Politsei- ja Piirivalveamet

Üledoosi korral lükkavad inimesed sageli abi kutsumise edasi või loobuvad sellest, kartes õiguskaitseorganite sekkumist ja võimalikke õiguslikke tagajärgi (Siseministeerium, 2024). Näiteks Rootsis läbi viidud kvalitatiivne uuring näitas, et hirm politsei sekkumise ja võimalike

õiguslike tagajärgede ees oli herooinitarvitajate seas üks peamisi põhjuseid, miks üledoosi korral abi ei kutsutud (Richert, 2014). Selline käitumine suurendab oluliselt surmaohtu olukordades, kus kiire meditsiiniline abi võiks päästa elu.

Rahvusvaheliselt on välja kujunenud kokkulepped, mida tuntakse Hea Samariitlase aktide nime all, mille eesmärk on vähendada inimeste kartust abi otsimisel, pakkudes õiguslikku kaitset neile, kes otsivad või osutavad abi narkootikumide üledoosi korral. Mõiste "hea samariitlane" pärineb Piibli loost, kuid kontseptsioon sai alguse USA-s 1970. aastatel, kui mitmed osariigid kehtestasid seadused, mis kaitsesid hädaolukorras abistajaid võimalike õiguslike tagajärgede eest (West & Varacallo, 2022). Tänapäevaks on enamik USA osariike kehtestanud Hea Samariitlase seadused ning uuringud näitavad positiivset mõju opioidide üledoosidest tingitud surmade vähenemisele, seda eeldusel, et seaduse sisu ja eesmärk on hästi mõistetud ning neid usaldatakse nii avalikkuse kui ka õiguskaitseametnike poolt. Kui teadlikkus on madal või esineb usaldamatust politsei tegevuse suhtes, jääb potentsiaalne mõju saavutamata. Sarnased kokkulepped on rahvusvaheliselt tunnustatud ja laialt levinud samuti näiteks Kanadas, Luksemburgis, Šotimaal ja Austraalias, kus rakendamise tõhusus sõltub samuti sellest, kui võrd politsei ja kogukond akti põhimõtteid mõistavad ja usaldavad. Seaduse olemasolu üksi ei ole piisav, selle mõju eeldab teadlikkuse tõstmist nii ühiskonnas kui õiguskaitseametnike hulgas, usaldust ja organisatsioonilist tuge, et inimesed julgeksid abi otsida ning ametnikud rakendaksid seadust eesmärgipäraselt (U.S. GAO, 2021)

Probleemi leevendamiseks otsustas Vabariigi Valitsus 30. mail 2024 töötada välja Hea Samariitlase akti põhimõtete kohaldamise juhise, eesmärgiga vähendada narkootikumide üledoosidest tingitud surmajuhtumeid ja julgustada abi kutsumist (Valitsuse Pressikonverents, 30. Mai 2024, n.d.). Hea Samariitlase akti rakendamiseks viidi läbi 2024. aasta teisel poolel piloot Politsei- ja Piirivalveameti Ida ja Lõuna prefektuurides. Akti kohaselt ei alusta politsei väärteomenetlust juhul, kui üledoos on seotud narkootikumide tarvitamisega või väikese koguse omamisega ning kui aine loovutatakse vabatahtlikult ja puuduvad muud õigusrikkumised (Politsei- ja Piirivalveamet, n.d.). Seeläbi suunatakse fookus inimese tervise ja elu päästmisele, mitte vastutuse rakendamisele.

Kuna uurimistöö läbiviija töötab Politsei- ja Piirivalveametis, oli tal võimalus kõrvalt jälgida Hea Samariitlase akti rakendamise esimesi samme ning märgata, et praktikas tekib rakendamisel

raskusi, mis seisnes selles, et politseiametnike jaoks ei ole akti eesmärk ja selle rakendamine alati selgelt mõistetavad. Sellest tõukvalt tekkis vajadus tuvastada takistavaid tegureid, mõista sügavamalt, millised hoiakud ja tingimused mõjutavad ametnike käitumist akti rakendamisel ning pakkuda välja sobivaid sekkumisi akti rakendamiseks.

Kuna pilootprojekti rakendamine toimus 2024. aasta teisel poolaastal, ei olnud uurimustöö tegemise ajal kättesaadavaid andmeid akti rakendamise tulemuste kohta. Käesolev uurimustöö aitab seda tühimikku osaliselt katta ja ühtlasi toetab Hea Samariitlase akti rakendamise protsessi, aidates välja selgitada, millised tegurid mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja käitumist akti rakendamisel ning pakkuda välja lahendus nende toetamiseks.

1.2. Peamised tulemused, järeldused ja piirangud

Magistritöös uuriti Hea Samariitlase akti rakendamist Ida ja Lõuna prefektuuri politseiametnike seas ning analüüsis, millist rolli mängivad ametnike hoiakud selles. Uuringu käigus kaardistati takistavad tegurid, hoiakud ja organisatsioonilised tegurid, mis mõjutavad ametnike teadlikkust ja valmisolekut akti rakendada. Uuringu tulemuste põhjal võib järeldada, et:

- Teadlikkus ja arusaam Hea Samariitlase aktist on politseiametnike seas ebaühtlane, mida süvendab ebapiisav ja killustatud kommunikatsioon.
- Süsteemne tagasiside puudumine ja juhtide ebapiisav toetus ning eeskuju takistab uute praktikate kinnistumist.
- Ametnike hoiakuid mõjutavad teadmiste ja enesetõhususe puudumine ning usaldamatus muutuste suhtes.
- Pikema staažiga ametnikud ja piirkonnapolitseinikud kogevad sagedamini negatiivseid emotsioone, mis võib vähendada nende valmisolekut abivajajaid aidata.

Uurimustöö tulemustele ja teaduskirjandusele tuginevalt koostati süsteemne ja toetav tagasisidesüsteemi mudel, mille eesmärk on toetada politseiametnike teadlikkuse, enesetõhususe ja valmisoleku suurenemist ning soodustada uute sekkumiste rakendamist.

Käesoleva uurimistöö üheks tugevuseks on Hea Samariitlase akti rakendamise käsitlemine nii kvantitatiivsest kui ka kvalitatiivsest vaatenurgast. Kvantitatiivne osa andis ülevaate akti

teadlikkusest ja võimalikest hoiakutest organisatsiooni sees, võimaldades tulemusi kirjeldada soo, tööstaži ja ametipositsiooni järgi valimi ulatuses. Kvalitatiivne osa pakkus sügavamaid arusaamu hoiakute kujunemisest, organisatsioonisisestest mõjuteguritest ja juhtide rollist akti mõtestamisel. Kahe lähenemise kooskasutamine võimaldas saada mitmetasandilise ja nüansirohke pildi probleemist. Töö teine tugevus on uurimuse asjakohasus: käsitletud teema on ühiskondlikult oluline ning valitud valimid – Lõuna ja Ida prefektuuride politseiametnikud – võimaldasid koguda esmast tagasisidet piirkondadest, kus akti rakendamine toimus pilootprojekti raames.

Samas tuleb töö tulemuste üldistatavust hinnata ettevaatusega. Kvantitatiivses uuringus osales 68 politseiametnikku ning kvalitatiivses osas 11 juhtival positsioonil ametnikku, mis võimaldab küll esmast järeldamist, kuid ei pruugi peegeldada kogu organisatsiooni seisukohti. Lisaks osalesid uuringus need, kes olid valmis teemat käsitlema, mis võib kallutada tulemusi mõnevõrra akti suhtes soodsamaks. Samuti ei olnud valimis sugu, ametipositsioonid ega tööstaži pikkus võrdselt esindatud, näiteks oli piirkonnapolitseinikke enam kui uurijaid, samuti oli vähem väga väikese staažiga ametnikke. See võib mõjutada tulemuste tõlgendatavust seoses tööalase kogemuse või rolliga. Piiranguks võib pidada ka seda, et uuring viidi läbi suhteliselt vahetult pärast akti rakendamise algust. Seetõttu ei pruugi tulemused kajastada akti rakendumise mõju praktikale pikemas perspektiivis. Mõned intervjuueeritavad ise viitasid, et esialgseid järeldusi on veel vara teha.

1.3. Soovitused praktikutele ja teadlastele

Soovitused politseiorganisatsioonile:

- Rakendada tagasisidesüsteemi, mis ühendab regulaarse infoedastamise muudatustest, juhtumite reflekteerimise ja edulugude jagamise, et toetada teadlikkust, tähenduse loomist ja pakkuda toetavat töökeskkonda.
- Toetada vahetuid juhte pakkudes neile praktilist juhendamist, kuidas suunata ja toetada alluvaid muutuste elluviimisel.

Soovitused arendusosakonnale ja poliitikakujundajatele:

- Planeerida tagasisidesüsteemi rakendamiseks vajalikud ressursid, sh instruktorid, kelle ülesanne on ametnike koolitamine, juhtumite arutelu suunamine ja tööpraktikate kinnistamise toetamine ning kellel on täiskasvanuõppe oskused ja võime toetada ametnike reflekteeritud õppimist ning enesetõhususe kasvu. Instruktorite süsteem võiks toimida sarnasel põhimõttel nagu juba olemasolev Turvataktikalise eriettevalmistuse mudel, mis on tõestanud end tõhusa vahendina politseiametnike oskuste ja tööpraktikate arendamisel. See on vajalik toetama juhte, kelle võimalused on täna piiratud ametnike järjepidevaks toetamiseks ja uute tööpraktikate kinnistamiseks. Soovitused edasiseks uurimiseks:
- Uurida, kuidas erinevad juhtimisstiilid, vahetu juhi töökoormus ning väimse heaolu seisund mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja valmisolekut rakendada Hea Samariitlase akti, arvestades seejuures ka konteksti eripärasid, nagu linna- ja maapiirkondade erinevused, rahvastikutihedus ning süütegevuse tase.
- Analüüsida süsteemse tagasisidesüsteemi pikaajalist mõju tööprotsesside juurdumisele, sh muutusi juhtumite lahendamises ja abivajajate toetamisel.
- Antud uurimistöö mahukuse ja ajapiirangute tõttu ei võrreldud käesoleva töö tulemusi PPA 2024. aasta Pulsi uuringu andmetega. Edasistes uuringutes on soovitatav võrrelda hoiakutega seotud uurimistulemusi PPA Pulsi uuringu andmetega, et paremini mõista seoseid ametnike rahulolu, töökoormuse ja uute tööpraktikate rakendamise vahel.

2. Mõistmine- probleemi kaardistus, sh probleemi mõistmise uuringu kirjeldus

Probleemi mõistmiseks ja sobiva sekkumise kujundamiseks kaardistati politseiametnike käitumisega seotud tegurid, mis mõjutavad Hea Samariitlase akti rakendamist. Analüüsi aluseks võeti COM-B (Capability, Motivation, Opportunity, Behavior; Michie et al., 2011) raamistik, mis pakub süsteemse raamistiku, et tuvastada nii individuaalseid, sotsiaalseid kui ka kontekstuaalseid tegureid, mis mõjutavad uuritavat käitumist ja mida seega tasub arvestada sekkumise kujundamisel. Selles alapeatükis kirjeldatakse sihtrühma soovitud käitumist, uurimuse eesmärke ja metoodikat ning esitatakse empiirilise uuringu tulemused.

2.1. Sihtrühma käitumised, mille kaudu saaks probleemi lahendada

Üledoosijuhtumite arvu kasv Eestis tingis vajaduse uurida narkootikumide tarvitamisest tingitud terviseprobleemide korral abi otsimise kogemusi. Selleks viis Siseministerium koostöös partneritega 2024. aasta suvel läbi anonüümse lühiküsimustiku, et hinnata, kas hirm politsei või karistuse ees pärsib abi otsimist. Küsimustikule, mida levitati koostöös Tervise Arengu Instituudi, MTÜ Ööhaldjate ja MTÜ LUNESTiga, koguti 156 vastust. 62% vastanutest on abi kutsumisega viivitanud või sellest loobunud karistuse kartuses ning 94% usuvad, et politsei mittesekumine ja karistuse puudumine suurendaks nende valmisolekut abi kutsuda (HSA Lühiküsimustiku Kokkuvõte 13.08.2024.pdf,).

Varasemad uuringud on näidanud, et politseiametnike hoiakud mängivad olulist rolli selliste sekkumiste nagu Hea Samariitlase akti rakendamisel. Seda näiteks juhul kui narkootikumide tarvitajaid tajutakse eelkõige õigusrikkujatena, seatakse karistamine tihti esikohale ning abivajadus võib jääda tahaplaanile, mis takistab akti eesmärgipärast rakendamist (Green et al., 2013; Murphy & Russell, 2020). Hoiakud mängivad olulist rolli käitumise ennustamisel ja selgitamisel (Ajzen, 2005). Ajzen (2005) defineerib hoiakut kui „*soodumust reageerida positiivselt või negatiivselt mingile objektile, isikule, institutsioonile või sündmusele*“.

Ajzeni (2005) sõnul on erinevad autorid hoiakute määratlusi erinevalt sõnastanud, kuid valdavalt peetakse hoiakute iseloomulikuks tunnuseks peetakse nende hinnangulist laadi, mille alusel paigutub indiviid skaala eri äärmustele, näiteks pooldav-vastanduv, meeldiv-ebameeldiv.

Uute sekkumiste rakendamisel on määrava tähtsusega organisatsiooniline tugi, juhtide ja kolleegide hoiakud, koolitusvõimalused, selged tööjuhised ning võimalus keerulistes olukordades nõu pidada loovad eeldused järjepidevaks rakendamiseks (Maria et al., 2017; Murphy & Russell, 2020). Varasem korduv kokkupuude stressirohkete olukordadega ja suur töökoormus võivad vähendada ametnike valmisolekut võtta kasutusele uusi lähenemisi, eriti kui need nõuavad emotsionaalset pingutust (Maria et al., 2017; Green et al., 2013).

Uurimistöö fookuses oli tegurite välja selgitamine, mis mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja käitumist Hea Samariitlase akti rakendamisel. Hoiakud mõjutavad otseselt ametnike valmisolekut Hea Samariitlase akti rakendada. COM-B mudelist lähtuvalt kujunevad hoiakud teadmiste ja oskuste (Capability), töö- ja keskkonnatingimuste (Opportunity) ning sisemiste

uskumuste ja väärtuste (Motivation) koosmõjul (Michie et al., 2011). Uuringus kasutati COM-B mudelit, kuna see arvestab käitumist mõjutavate tegurite seoseid ning sobib hästi organisatsioonilise konteksti analüüsimiseks. COM-B mudelit rakendades kaardistati uuringute eelselt järgmised mõjutegurid.

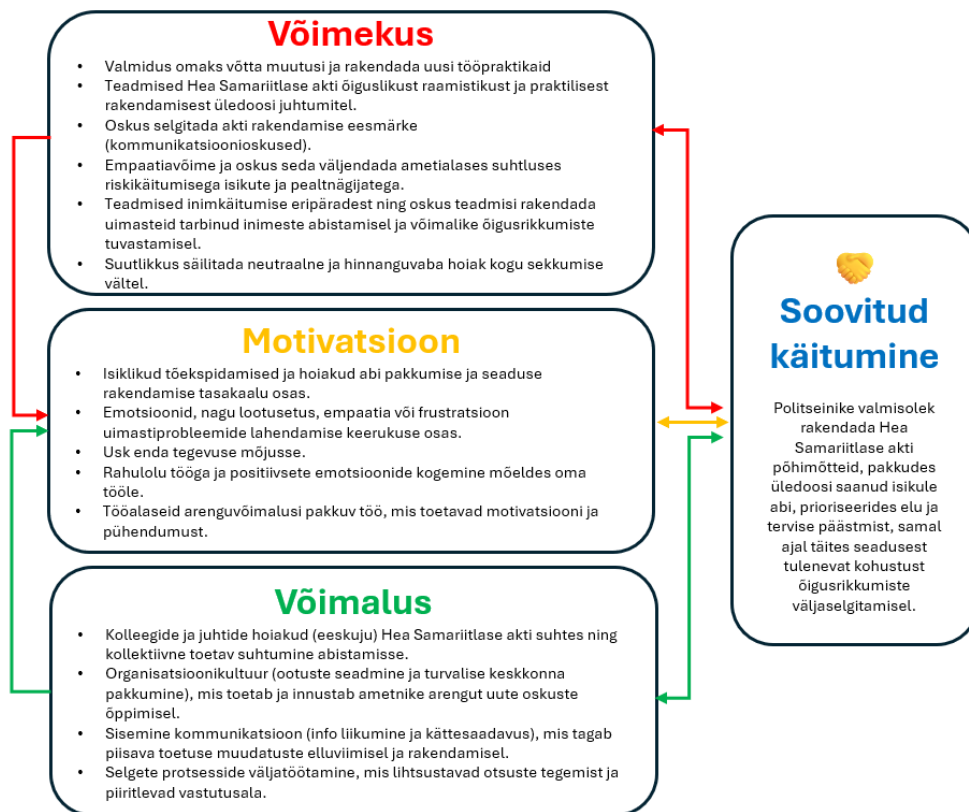
Võimekus hõlmab nii teadlikkust Hea Samariitlase akti õiguslikust raamistikust kui ka praktilisi oskusi olukorra hindamisel sündmuskohal. Banta-Green et al. (2013) näitasid, et paljudel ametnikel puudub teadlikkus akti olemasolust ning seaduse mõistmine võib olla ebatäpne või vastuoluline. Teadmised peavad sisaldama arusaamist, millal ja kuidas akti põhimõtteid rakendada, ning suutlikkust hinnata olukorra tõsidust seoses terviseriski ja võimalike õigusrikkumistega. Olulisteks oskusteks on kommunikatsioonioskused, sh võime selgitada abi pakkumise eesmärki sündmuskohal viibijatele, empaatiline ja neutraalne suhtlus kohtumisel riskikäitumisega isikute ja pealtnägijatega. Samuti on vajalik otsustusvõime ebamäärastes olukordades, kus meditsiiniline abi ja õiguskaitseline tegevus põimuvad. Varasemad uuringud on näidanud, et politseinike teadmised ja arusaam seaduse sisust ja rakendamise põhimõtetest on määrava tähtsusega nende valmisolekul toetada elude päästmist üledoosijuhtumitel (Banta-Green et al., 2013).

Motivatsioon peegeldab politseiametnike sisemist valmisolekut rakendada Hea Samariitlase akti ning nende emotsionaalseid ja väärtuspõhiseid hinnanguid abistamise ja õiguskaitse tasakaalu osas. Green et al. (2013) tulemused näitavad, et osa politseiametnikest väärtustab elu ja tervise päästmist kõrgemalt kui õigusrikkumise menetlemist, teised käsitlevad esmatähtsana aga õigusrikkumiste menetlust. Mõjutavad teguriteks on usk sellesse, et abi pakkumine päästab elusid ja toetab kogukonna turvalisust. Emotsioonid nagu pettumus ja vaimsed seisundid nagu läbipõlemine, võivad vähendada valmisolekut uusi sekkumisi kasutusele võtta. Samas kui töö tähenduslikkuse kogemus ja rahulolu suurendavad motivatsiooni. Green et al. (2013) rõhutavad, et politseinike hoiakud ja emotsioonid sh frustratsioon või lootusetuse tunne narkootikumide tarvitajate suhtes võivad tugevalt mõjutada motivatsiooni järgida kahjude vähendamise ja elupäästmise põhimõtteid. Uuringud on välja toonud, et varasemad negatiivsed kogemused nagu korduvate üledoosijuhtumite lahendamine samade isikutega võivad vähendada motivatsiooni akti rakendamist.

Võimalus hõlmab välist keskkonda ja töökorralduslikke tegureid, mis kas toetavad või takistavad

soovitud käitumise avaldumist. Banta-Green et al. (2013) tulemuste põhjal on oluline, et organisatsiooniline tugi, sh juhtide ja kolleegide hoiakud akti põhimõtete suhtes, oleks ühtsed ja toetavad. Samuti rõhutatakse vajadust selgete ja arusaadavate juhiste järele, mis aitavad ametnikel teha sündmuskohal kiireid ja õiguspäraseid otsuseid. Õppimist ja reflekteerimist toetav töökeskkond, mis julgustab ametnikke keerukates olukordades akti rakendama on määrava tähtsusega. Lisaks mõjutab võimalust ressurside (kiirabi, sõltuvusravi teenused jms) kättesaadavus ja töökoormuse realistlikkus, mis võimaldab pühenduda abistamisele ning vajadusel menetlusprotsesside täitmisele.

COM-B analüüsi abil kaardistati hüpoteesina, et Hea Samariitlase akti edukas rakendamine sõltub kolmest omavahel põimunud tegurist, politseiametnike võimekusest, motivatsioonist ja võimalustest, mis kõik võivad vajada teadlikku toetamist, et saavutada käitumise muutus, mille keskmes on kiire ja eelarvamustevaba abi pakkumine üledoosi saanud isikutele ning seaduse eesmärgipärane rakendamine. Käitumise muutmiseks ja probleemi lahendamiseks tuleb seega hüpoteesi kohaselt toetada kõiki kolme valdkonda korraga. Sihtrühma soovitud käitumist visualiseerib joonis 2.

Joonis 2. Soovitud käitumine politseiametnikele COM-B mudeli kohaselt

2.2. Uuringu eesmärgid

Lähtudes eelnevalt esitatud COM-B analüüsist on käesoleva uurimistöö eesmärk analüüsida, millised tegurid mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja käitumist Hea samariitlase akti rakendamisel ja kas hüpotees, et kõiki COM-B osade teadliku mõjutamise vajadus on andmete poolt toetatud. Fookuses on politseinike hoiakud, organisatsioonilised ja töökorralduslikud tegurid, mis toetavad või takistavad ühtse praktika kasutuselevõttu.

Uuringu tulemused annavad sisendi lahenduste kaardistamiseks, tuues esile, millised tegurid vajavad süsteemset toetust, et politseiametnikud rakendaksid Hea Samariitlase akti järjepidevalt ja eesmärgipäraselt. Saadud teadmised aitavad kujundada organisatsiooni võimekust juhtida muutusi, suurendavad ametnike valmisolekut muudatustega kaasa minna ja ühtlustavad praktikaid üledoosijuhtumite käsitlemisel.

Uurimusküsimused:

- Millised hoiakud mõjutavad politseiametnike otsuseid Hea Samariitlase akti rakendamisel?
- Millised väljakutsed esinevad Hea Samariitlase akti rakendamisel Eesti politsei igapäevatoos?
- Milline on organisatsiooniline toetus politseiametnikele akti rakendamisel?
- Kuidas hindavad politseiametnikud tasakaalu leidmist inimeste abistamise ja seaduserikkumiste tuvastamise vahel?
- Kuidas politseiametnikud tajuvad Hea Samariitlase akti mõju elude päästmisele ja kogukonna turvalisusele?
- Kuidas saab organisatsioon toetada politseinikke nende töös seoses narkootikumide üledoosijuhtumitega?

2.3. Uuringu meetodid

Uurimistöö viidi läbi ajavahemikul jaanuar kuni mai 2025. Andmete kogumine toimus jaanuaris ja veebruaris 2025, millele järgnes kogutud andmete analüüs ja tulemuste vormistamine. Uuringu koostöölaskas Tartu Ülikooli inimuuringu eetikakomitee (vt lisa 1).

Uuringus kasutati kombineeritud lähenemist, mis hõlmas kvantitatiivset küsitlusuuringut ja kvalitatiivseid pool-struktureeritud intervjuusid. Kombineeritud lähenemine võimaldas kvantitatiivsete andmete abil hinnata probleemi ulatust ja kvalitatiivsete andmete pinnalt probleemide sügavust. Selline meetodiline mitmekesisus aitas tagada, et saadud tulemused oleksid mitmetahulised ja peegeldaksid paktiilist olukorda usaldusväärsemalt.

Kvantitatiivse uuringu küsimustik sisaldas küsimusi akti teadlikkuse ja sisu kohta ning valikut hoiakuväidetest, mis olid inspireeritud varasematest rahvusvahelistest uuringutest ning kohandatud Eesti konteksti, et oleksid mõistetavad ja tähenduslikud siinsetele politseiametnikele (Murphy & Russell, 2020). Väited puudutasid sõltuvuse käsitlust, politsei rolli narkootikumidega seotud juhtumites ning ennetustegevuse tajutavat mõju. Lisaks mõõdeti vastajate emotsionaalset seisundit positiivsete ja negatiivsete tunnete skaalal Watson et al. (1988) PANAS (Positive and Negative Affect Schedule), et paremini mõista, milline on vastajate emotsionaalne foon ja kuidas see võiks mõjutada käitumist üledoosijuhtumitega töötamisel.

2.3.1. Valim

Uurimustöö sihtrühmaks olid Lõuna ja Ida prefektuuri ametnikud, kes osalesid 2024. aasta teisel poolaastal Hea Samariitlase akti pilootprojektis ning kelle tööülesannete hulka kuulub reageerimine uimastite üledooside juhtumitele ja Hea Samariitlase akti rakendamine. Valimisse kaasati erineva kogemuse ja ametipositsiooniga ametnikud (patrullpolitseinikud, piirkonnapolitseinikud, uurijad ning nende ametnike juhid), et saada laiem ülevaade hoiakutest.

Kvantitatiivse andmekogumise sihiks oli kaasata kuni 150 politseiametnikku, kelle on otsene kokkupuude akti rakendamisega ning nende kogemuse ja hoiakute analüüs annab kõige asjakohasema sisendi akti edasise rakendamise ja hindamise toetamiseks.

Kvalitatiivse andmekogumise sihiks oli kaasata kuni 10 juhiositsioonil töötavat ametnikku, eesmärgiga mõista süvitsi juhtide hinnanguid, kogemusi ja tajutavaid takistusi seoses akti rakendamisega. osa raames saadeti intervjuukutse 65 juhtival ametikohal töötavale ametnikule (nt patrullitalituste juhid, väljuhid ja piirkonna grupijuhid). Intervjuude eesmärk oli süvitsi mõista juhtide hinnanguid, kogemusi ja tajutavaid takistusi seoses akti rakendamisega.

2.3.2. Andmete kogumine

Kvantitatiivsed andmed koguti veebipõhise küsitluse teel Tartu Ülikooli LimeSurvey keskkonnas. Küsitlus, mis on esitatud lisa 2, sisaldas küsimusi demograafiliste näitajate (sugu, ametipositsioon, tööstaaz), tööalaste aspektide (töökoormus, ressursid, juhiste kättesaadavus, kogemus akti rakendamisel) ning hoiakute kohta (politsei roll ja suhtumine uimastitarvitajatesse, tunded kokkupuutes uimastitarvitajatega). Veebiküsitluse täitmine oli vabatahtlik ja anonüümne: IP-aadresse ei salvestatud ning vastamist oli võimalik teostada vaid ühes sessioonis. Ankeetküsitlus saadeti e-kirjaga 608 politseiametnikule ning sellele vastas kokku 68 ametnikku.

Kvalitatiivsete andmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, mille küsimustik ja kutse uuringusse on esitatud lisa 3 ja 4. Intervjuude kutse edastati 65 juhtival positsioonil olevale politseiametnikule (nt patrullitalituse juhid, väljuhid ja piirkonna grupijuhid). Kutse edastati ametnike töömeilidele, millega kaasnes teavitamine uuringu eesmärgist ja vabatahtlikkuse põhimõtetest. Uuringu kutsele vastas 11 juhti.

Intervjuud viidi läbi Microsoft Teamsi vahendusel, eelnevalt digitaalselt allkirjastades nõusoleku

uuringus osalemiseks. Intervjuu alguses küsiti nõusolekut intervjuu salvestamiseks.

2.3.3. Andmete töötlemine

Salvestatud intervjuud transkribeeriti Europoli keelerakenduses Seamless translation, seejärel analüüsiti sisuanalüüsi ja temaatilise kodeerimise abil, mille käigus tuvastati korduvad teemad ja mustrid. Kodeerimisprotsessis tuvastati korduvad teemad ja mustrid, mis struktureeriti kuueks põhikategooriaks: aktiga kokkupuude, aktist tuleneva eesmärgi mõistmine, organisatsiooniline toetus, motivatsioon ja suhtumine, väljakutsed praktikas ja ettepanekud. Analüüsi toetamiseks koostati koodipuu, mis kajastab teemade ja alamteemade struktuuri, mis on esitatud lisa 5.

Uuringus järgiti eetilisi nõudeid ja andmekaitsepõhimõtteid. Kvantitatiivne andmekogumine viidi läbi täielikult anonüümselt, kvalitatiivses andmekogumises koguti andmeid isikustatud kujul, säilitades konfidentsiaalsuse ja turvalisuse.

Andmeid analüüsiti JASP (versioon 0.19.1) statistikaprogrammi abil, rakendades kirjeldavat statistikat (sagedused, protsendid, keskmised) ning seoseanalüüse.

Uuringu jaoks vajalikud andmed säilitatakse Tartu Ülikooli Microsoft OwnCloud keskkonnas kuni juuli 2025. Uurimistöö andmetele omavad ligipääsu ainult uuringu läbiviija ja vastutav uurija.

2.4. Kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu tulemused

Järgnevalt esitletakse kombineeritud uuringu tulemusi, mis avavad, kuidas politseiametnikud mõistavad Hea Samariitlase akti, millised hoiakud ja emotsioonid nende käitumist mõjutavad ning milline on organisatsiooniline toetus akti rakendamisel. Allolevates punktides avatakse uuringu tulemused järgnevalt: uuringu valimid, teadlikkus Hea Samariitlase aktist, akti sisu ja eesmärgi mõistmine, organisatsioonilise toe tundmine ja motiveeritus akti rakendamisel, tunnete seos soost, tööstaažist ja ametipositsioonist lähtuvalt ning hoiakud. Andmeid esitletakse järjepidevalt esmalt kvantitatiivsed andmed ja seejärel kvalitatiivsed.

2.4.1. Uuringu valimid

Kvantitatiivses uuringus osales kokku 68 politseiametnikku Lõuna ja Ida prefektuurist, kus Hea Samariitlase akti põhimõtteid rakendati 2024. aasta teisel poolel pilootprojekti raames. Vastanutest 58,8% (n = 40) olid mehed ja 41,2% (n = 28) naised. Osalejate hulgas olid patrullpolitseinikud (48,5%, n = 33), piirkonnapolitseinikud (30,9%, n = 21) ja uurijad (20,6%, n = 14). Tööstaaži lõikes olid enim esindatud ametnikud, kellel oli 20 või enam aastat staaži (27,9%, n = 19), järgnesid 1–2 aastat staaži (19,1%, n = 13) ning 3–5 aastat staaži (16,2%, n = 11). Küsitlusel puudusid puuduvad andmed ning kõik vastajad täitsid küsitluse lõpuni. Andmed on esitletud tabelis 1.

Tabel 1. Kvantitatiivse uuringu kirjeldavad statistikud valimis sugu, ametipositsioon ja tööstaaži lõikes

Tunnus	Kategooria	Sagedus (n)	Protsent (%)
Sugu	Naine	28	41,176
	Mees	40	58,824
Ametipositsioon	Patrullpolitseinik	33	48,529
	Piirkonnapolitseinik	21	30,882
	Uurija	14	20,588
Tööstaaž	alla 1 aasta	4	5,882
	1–2 aastat	13	19,118
	3–5 aastat	11	16,176
	6–10 aastat	8	11,765
	11–15 aastat	7	8,824
	15–20 aastat	6	10,294
	20+ aastat	19	27,941

Kvalitatiivses uuringus viidi läbi 11 poolstruktureeritud intervjuud, millest 6 töötas Lõuna prefektuuris ja 5 Ida prefektuuris, neist 8 olid mehed ja 3 naised, tööstaaž ulatus 6 aastast kuni 26 aastani, peegeldades märkimisväärset kogemust organisatsiooni sees, mis on välja toodud tabelis 2. Konfidentsiaalsuse kaitsmiseks ei esitata uuringus osalejate kohta täpsemaid andmeid.

Tabel 2. Kvalitatiivse uuringu kirjeldavad statistikud valimis sugu ja tööstaaži lõikes

Intervjueeritava kood	Sugu	Tööstaaž
1	M	10
2	N	26
3	M	20
4	M	6
5	N	21
6	M	19
7	M	11
8	M	10
9	N	6
10	M	18
11	M	15

2.4.2. Teadlikkus Hea Samariitlase aktist

Uuringus analüüsiti politseiametnike teadlikkust Hea Samariitlase akti lähtuvalt ametnike soo, ametipositsiooni ja tööstaažist. Eesmärk oli selgitada, kas mõni neist teguritest mõjutab ametnike teadlikkuse taset ning kas akti tutvustamine on jõudnud erinevate töötajagrupideni ühtlaselt.

Kvantitatiivse uuringu tulemuste põhjal olid aktist teadlikud 70,6% vastanutest (n = 48), samas kui 29,4% (n = 20) ei olnud sellest kuulnudki. Taaskord naissoost vastajate seas oli teadlikkus kõrgem (78,6%) võrreldes meestega (65%), kuid erinevus ei olnud statistiliselt oluline ($\chi^2(1) = 1,461$, p = 0,227), mis on näha tabelis 3.

Tabel 3. Teadlikkus Hea Samariitlase aktist vastajate soo lõikes

Teadlikkus aktist		Naine	Mees	Kokku
Jah	Summa	22	26	48
	% kategoorias	78,571 %	65,000 %	70,588 %
Ei	Summa	6	14	20
	% kategoorias	21,429 %	35,000 %	29,412 %
Kokku	Summa	28	40	68
	% kategoorias	100,000 %	100,000 %	100,000 %

Ametipositsiooni lõikes oli teadlikkus kõige suurem piirkonnapolitseinike seas (85,7%), samas kui uurijate (64,3%) ja patrullpolitseinike (63,6%) puhul oli teadlikkus madalam, mis on näha tabelis 5. Ka see erinevus ei osutunud statistiliselt oluliseks ($\chi^2(2) = 3,350$, p = 0,187).

Tabel 5. Hea Samariitlase aktist teadlikkuse jaotus ametipositsiooni järgi

Teadlikkus aktist		Piirkonnapolitseinik	Uurija	Patrullpolitseinik	Kokku
Jah	Summa	18	9	21	48
	% kategoorias	85,714 %	64,286 %	63,636 %	70,588 %
Ei	Summa	3	5	12	20
	% kategoorias	14,286 %	35,714 %	36,364 %	29,412 %
Kokku	Summa	21	14	33	68
	% kategoorias	100,000 %	100,000 %	100,000 %	100,000 %

Tööstaaži lõikes oli teadlikkus kõige kõrgem 3–5 aastat töötanud ametnike seas (81,8%) ning madalaim alla aasta töötanud ametnike seas (50%), kuid ka selles lõikes ei olnud erinevused statistiliselt olulised ($\chi^2(6) = 2,932$, $p = 0,817$), mis on näha tabelites 7 ja 8.

Tabel 7. Hea Samariitlase aktist teadlikkuse jaotus tööstaaži järgi

Teadlikkus aktist		alla 1 aasta	1–2 aastat	3–5 aastat	6–10 aastat	11–15 aastat	15–20 aastat	20+ aastat	Kokku
Jah	Summa	2	8	9	6	4	6	13	48
	% kategoorias	50,000 %	61,538 %	81,818 %	75,000 %	66,667 %	85,714 %	68,421 %	70,588 %
Ei	Summa	2	5	2	2	2	1	6	20
	% kategoorias	50,000 %	38,462 %	18,182 %	25,000 %	33,333 %	14,286 %	31,579 %	29,412 %
Kokku	Summa	4	13	11	8	6	7	19	68
	% kategoorias	100,000 %	100,000 %	100,000 %	100,000 %	100,000 %	100,000 %	100,000 %	100,000 %

Kvalitatiivsetes intervjuudes tõid kõik osalejad välja, et nad olid mingil määral aktist kuulnud, kuid teadmiste ulatus ja täpsus varieerus. Mitmel juhul saadi info akti kohta, kas juhilt, meili teel või infopäevadelt, kuid mõned kirjeldasid, et info oli üldsõnaline või saadi alles pärast praktikas rakendamist. Neli intervjuueeritavat olid saanud juhendatud selgitust töökohtumistel ja koolituste ning kaks neist viitasid sellele, et akti mõistmine paranes alles töökogemuse ja konkreetsete juhtumite kaudu. Esitame tsitaadid illustreerimiseks:

„Info sain osakonna juhi poolt, saatis e-posti teel kirja, et tuleb see pilootprojekt, et proovime rakendada seda akti.“ (Intervjuueeritav 4)

„Ma olen kuulnud seda uudistest ja ma olen kuulnud ka politsei tööalalt, kuskil nõupidamistel seda teemat visati korra õhku...“ (Intervjuueeritav 5)

„Mulle jõudis ta just selle koolituse näol, kutsuti kuulama ja siis mulle tundus ta kohe huvitav, et kuidas tegeleda just narkootikumitarvitajatega...“ (Intervjueeritav 6)

Intervjueeritav 11 oli kaasatud juba pilootprojekti algfaasis ning osales Hea Samariitlase akti dokumentide koostamises, andes sisendi korrakaitsest vaatenurgast. Seetõttu oli ta tunnetuslikult võrreldes teistega teadlikum nii akti eesmärgist kui ka selle rakenduspõhimõtetest. Vestlus temaga andis tunnetuse, et ta toetab akti tugevalt ning juhtis mõttele, et teadlikkus ja kaasatus võib suurendada mõistmist ja toetust praktilisel tasandil.

Kokkuvõtvalt viitavad nii kvantitatiivsed kui kvalitatiivsed tulemused sellele, et Hea Samariitlase akti teadlikkus organisatsioonis ei sõltu statistiliselt oluliselt soost, ametipositsioonist ega tööstaažist, kuid võib olla mõjutatud, millist kanalit info edastamiseks kasutatakse. Eriti teadlikud tundusid intervjueeritavad siis, kui nad olid saanud kellegiga sellest rääkida, nt sekkumise algataja või vahetu juhiga. Tulemused kirjeldavad, et info levik ja akti mõistmine on olnud ebaühtlane ning mitmed ametnikud ei tunne end akti rakendamisel kindlalt. See viitab vajadusele süsteemsema teavituse järele, mis aitab tagada, et kõik ametnikud mõistaksid akti eesmärki ja selle kohaldamise tingimusi ühtemoodi.

2.4.3. Akti sisu ja eesmärgi mõistmine, organisatsiooni toe tundmine ning motiveeritus akti rakendamisel

Kvantitatiivses uuringus, mida hinnati viiepunktilisel Likerti skaalal, ilmnes, et vastajad hindasid oma teadlikkust akti sisust ja juhistest mõõdukaks (keskmine = 3,00; SD= 0,899), mis viitab sellele, et teadmised on olemas, kuid mitte tingimata süvitsi. Organisatsioonilise toe tajumine oli vastajate seas aga madalam (keskmine = 2,81; SD = 0,701), mis võib viidata sellele, et ametnikud tunnetavad rakendamiseks vajaliku toe vähesust või ebaselgust. Samas hinnati akti olulisust kõrgelt (keskmine = 3,52; SD= 1,010), peegeldades selle väärtustamist ametnike poolt. Motivatsioon akti rakendamiseks oli samuti mõõdukas kuni kõrge (keskmine = 3,21; SD = 1,031), kuid vastajate hinnangud olid siin hajusamad. Töökoormust akti rakendamisel hinnati pigem madalaks (keskmine = 2,46; SD = 0,988), viidates sellele, et enamik ametnikke ei tunne akti rakendamist koormavana. Kõigi vastuste puhul individuaalsed kogemused varieerusid kogu skaala ulatuses, mis viitab individuaalsete hinnangute suurele varieeruvusele. Andmed on esitletud järgnevas tabelis 11.

Tabel 11. Kirjeldav statistika keskmiste hinnangute suhtes

	Akti sisu ja rakendamise juhiste tundmine	Organisatsiooniline tugi	Akti olulisus	Motiveeritus akti rakendamiseks
Valid	48	37	48	48
Missing	20	31	20	20
Mean	3.000	2.811	3.521	3.208
Std. Deviation	0.899	0.701	1.010	1.031

Kvalitatiivses uuringus oli enamik intervjueritavaid teadlikud akti eesmärgist ja toetati selle ideed. Akti peeti oluliseks sammuks, mille kaudu on võimalik pakkuda abivajajatele kiiret tuge ilma, et abikutsujad peaksid kartma võimalikku karistust: „*Aidata inimestel sellest nõiaringist välja tulla, et kui midagi juhtub siis ei jääks abi saamata puhtalt sellepärast, et nad kardavad karistada saada politsei poolt.* (Intervjueritav 11).

Samas väljendasid mitmed intervjueritavad kõhklusi akti pikaajalise mõju osas: „*Ma loodan muidugi, et see kaheteraga mõök ei ole, ...mul jäi selline mulje, kui me ühise laua taga istusime, et nende veendumus sellest aktist oli see, et kõik, kes on tarbitud narkootikume, et politsei neile justkui midagi teha ei saaks...“ (Intervjueritav 3).*

Kolm ametnikku seadsid kahtluse alla, kas üksnes karistamisest loobumine on piisav, et vähendada uimastite tarvitamist ühiskonnas tervikuna. Toetati küll elupäästva abi pakkumist, kuid rõhutati, et probleemide lahendamiseks on vaja süsteemsemat ja mitmetasandilist lähenemist: „*See iseenesest, et me täna neid ei karista ju ei lahenda veel seda tervikprobleemi. Nad jäävad ju tarbima ikkagi ja see noh tahame või mitte, peame korra ka selle peale mõtlema et kas see ei saa hoopis nagu vastupidist reaktsiooni tulla, et kui nüüd need samad tarbijad näevad et a-ha karistada ei saa....“ „...küsimus on see, et kuidas me takistame nende ainete üldse levitamist ja kuidas me aitame inimesi...“ (Intervjueritav 1).*

Rõhutati koostöö vajalikkust tervise- ja sotsiaalvaldkonna partneritega ning vajadust senisest süsteemsema tegevusraamistiku järele, kus akti elluviimine oleks osa laiemast ennetus- ja tugivõrgustikust: „*ma arvan, et aitab päästa küll aga probleemi olemust, kui sellist see meil ära ei likvideeri. Sellega on vaja kellelgi teisel töötada...“ (Intervjueritav 3).*

Lisaks selgus, et akti tegelik rakendamine ja selle mõtestamine sõltub olulisel määral vahetu juhi rollist. Intervjuueeritavad rõhutasid, et infokirjadest või juhistest ei piisa, oodatakse selgitavat dialoogi, juhtidepoolset eeskuju ning järjepidevat teavitamist. Juhi olulist rolli tuuakse enamuse intervjuueeritavate puhul välja. Peetakse vajalikuks, et vahetu juht selgitaks akti vajalikkust, mitte lihtsalt annaks käsku: „*Kui juhtkond saab aru, miks see vajalik on ja nagu pooldab seda, siis võetakse asi käiku mitte see, et jah see on uus teeme lihtsalt aga mis selle point on et seda me ei tea pärast vaatame...*“ (Intervjuueeritav 1).

Enamus intervjuueeritavatest väljendasid pigem motiveeritust akti rakendamiseks. Mõned olid väga tugevalt motiveeritud. „Jah kindlasti on täiesti läbimõeldud ja loogiline lahendus, tean mitmes euroopa riigis on nüüd rakendatud ja kuna seal ikkagi edukalt see töötab, siis ma ei näe küll mitte ühtegi põhjust, miks meil ei peaks elusid päästma...“ Intervjuueeritav 11

Kokkuvõtvalt näitavad uuringutulemused, et enamik politseiametnikke mõistab akti eesmärki, kuid esineb ka kriitilisi vaatenurki. Akti peetakse oluliseks, kuid mitmed ametnikud rõhutavad vajadust selgitustöö ja rakendustoe järele. Intervjuudes rõhutati, et üksnes info edastamisest ei piisa, edukas rakendamine eeldab järjepidevat kommunikatsiooni, juhtidepoolset mõtestamist ning selgete juhiste olemasolu. Selle puudumisel võib akti mõistmine jääda pealiskaudseks ning toetuse määr kõikuda sõltuvalt ametnike isiklikust kogemusest või osalusest piloottegevustes.

2.4.4. Tunnete seos soost, tööstaažist ja ametipositsioonist lähtuvalt

Eesmärgiks oli uurida, milliseid positiivseid ja negatiivseid tundeid ametnikud kokkupuutes narkootikumide tarvitajatega tunnevad. Kokku oli tundeid 20, mida mõõdeti PANAS meetoodika alusel viiepunktilisel Likerti skaalal (1 = üldse mitte, 5 = alati) Watson et al. (1988). Positiivsete tunnete alla liigitati erutus, uhkus, inspireeritus, aktiivsus, entusiastlikkus, valvsus, kindlus, rahulolu, õnnelikkus ja tugevustunne. Negatiivsete tunnete alla kuulusid hirm, ärrituvus, süütunne, vaenulikkus, närvilisus, häiritus, häbitunne, vaevatus, väsimus ja kurbus.

Kvantitatiivse uuringu kirjeldava statistika tulemused näitasid, et positiivsete tunnete keskmine hinnang oli 2,5 (SD = 0,70), ulatudes vahemikku 1,0–4,1. Negatiivsete tunnete keskmine hinnang oli 1,8 (SD = 0,67), jäädes vahemikku 1,0–3,9. Tabelis 9 on näha mõlema tunnete grupi hinnangute mõõdukat varieeruvust, mis viitab vastajate hinnangute suhtelisele ühtsusele.

Tabel 9. Politseiametnike kogetud positiivsete ja negatiivsete tunnete keskmised hinnangud

Emotsioonide tüüp	Keskmine hinnang	Standardhälve	Minimaalne väärtus	Maksimaalne väärtus
Positiivsed tunded	2,5	0,7	1,0	4,1
Negatiivsed tunded	1,8	0,67	1,0	3,9

Tulemuste põhjal nähtub, et politseiametnikud kogesid töös narkootikumide tarvitajatega pigem mõõdukat positiivsete tunnete taset ning madalat negatiivsete tunnete taset.

Järgmisena hinnati, kas politseiametnike poolt kogetud positiivsete ja negatiivsete tunnete keskmised hinnangud erinevad soo, ametipositsiooni ja staaži lõikes. Analüüs viidi läbi nii positiivsete kui ka negatiivsete tunnete koondkeskmiste kohta. Mõlema tunnete tüübi puhul kontrolliti normaaljaotuse eeldust Shapiro–Wilki testiga.

Positiivsete tunnete puhul näitas test, et meeste grupi andmed ei vastanud normaaljaotusele ($W = 0.938$, $p = 0.030$), seetõttu kasutati mitteparameetrilist Mann–Whitney U testi. Sarnane lähenemine rakendati ka negatiivsete tunnete puhul, kus samuti ilmnis kõrvalekalle normaaljaotusest meeste grupis ($W = 0.848$, $p = 0.001$). Mõlema analüüsi sõltuvaks muutujaks oli vastava tunnete tüübi koondkeskmine ja sõltumatu muutuja sugu. Lisaks arvutati efektiivsused ning koostati joonised usaldusvahemikega.

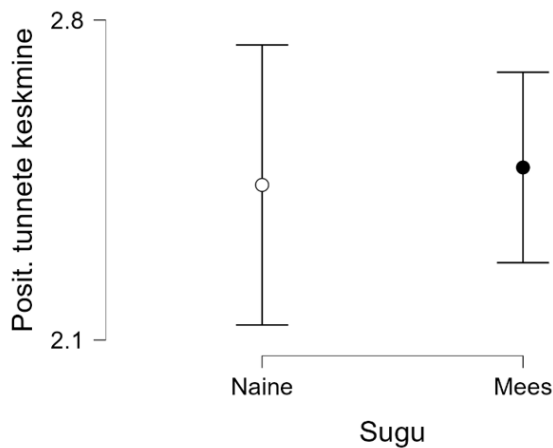
Mann–Whitney U testi tulemused ei näidanud statistiliselt olulisi erinevusi meeste ja naiste vahel kummagi tunnetüübi puhul:

- Positiivsed tunded: $U = 499.000$, $p = 0.450$, efektiivsus $r = -0.109$
- Negatiivsed tunded: $U = 656.000$, $p = 0.233$, efektiivsus $r = 0.171$

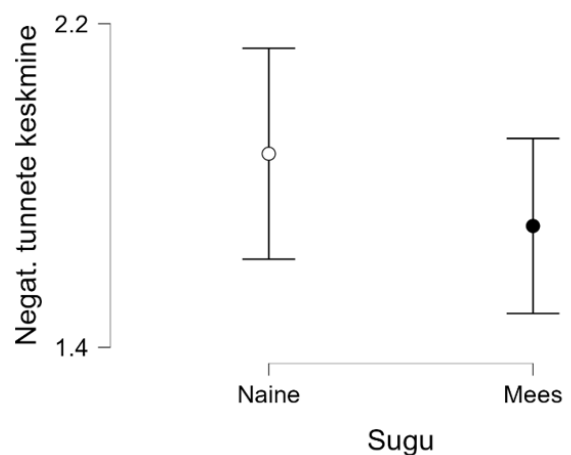
Kirjeldava statistika kohaselt jäi positiivsete tunnete keskmine hinnang naistel ($M = 2.439$, $SD = 0.790$) ja meestel ($M = 2.478$, $SD = 0.652$) väga lähedale. Samuti olid negatiivsete tunnete keskmised hinnangud sarnased: naistel $M = 1.879$ ($SD = 0.672$) ja meestel $M = 1.700$ ($SD = 0.676$), mis on näha tabelis 10. Efektiivsuse analüüs (Cohen'i d) näitas, et negatiivsete tunnete puhul ($d = 0.171$) ja positiivsete tunnete puhul ($d = -0.109$) sugude vahel esineb minimaalne

erinevus.

Graafiline ülevaade kinnitas, et keskmised hinnangud mõlemas tunnete grupis olid sarnased ja hajuvus mõõdukas (vt joonis 3 ja 4), viidates sellele, et sooline kuuluvus ei avalda olulist mõju politseiametnike kogetud positiivsete ega negatiivsete tunnete tasemele seoses tööga narkootikumide tarvitajatega.

Joonis 3. Positiivsete tunnete keskmine soo lõikes

Joonis 4. Negatiivsete tunnete keskmine soo lõikes

Järgmiseks hinnati, kas politseiametnike poolt kogetud positiivsete ja negatiivsete tunnete keskmised hinnangud erinevad ametipositsiooni (piirkonnapolitseinik, uurija, patrullpolitseinik) lõikes. Mõlema tunnete tüübi puhul viidi läbi ühesuunaline dispersioonianalüüs (ANOVA), kus sõltuvaks muutujaks oli vastavalt *positiivsete* või *negatiivsete tunnete keskmine*, sõltumatuks muutujaks *ametipositsioon*. Ühesuunalise dispersioonianalüüsi ANOVA valiti, kuna ametipositsiooni kategooria sisaldas kolme rühma ning ANOVA on sobivaim meetod mitme rühma keskmiste võrdlemiseks. Analüüsis arvutati efektisuurus eeta ruut (η^2), kirjeldav statistika ning koostati graafiline ülevaade gruppide keskmistest usaldusvahemikest.

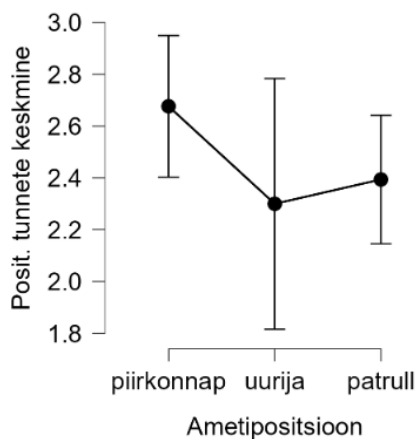
Positiivsete tunnete osas ei tuvastatud statistiliselt olulisi erinevusi ametipositsioonide vahel: $F=1.509$, $p=0.229$, $\eta^2=0.044$. Kirjeldav statistika näitas, et *piirkonnapolitseinike* positiivsete

tunnete keskmine oli mõnevõrra kõrgem ($M = 2.676$, $SD = 0.600$) kui *uurijatel* ($M = 2.300$, $SD = 0.838$) ja *patrullpolitseinikel* ($M = 2.394$, $SD = 0.699$), viitas efektsuurus väikesele mõjule ning erinevused jäid statistiliselt mitteolulisteks, mis on näha tabelis 11.

Tabel 11. Positiivsete tunnete keskmine ametipostistiooni lõikes

Ametipositsioon	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Piirkonnapolitseinik	21	2.676	0.600	0.131	0.224
Uuriija	14	2.300	0.838	0.224	0.364
Patrullpolitseinik	33	2.394	0.699	0.122	0.292

Graafiline joonis (vt joonis 5) toetas samuti seda järeldust, näidates mõõdukaid erinevusi keskmistes hinnangutes, kuid kattuvaid usaldusvahemikke. Seega võib järeldada, et positiivsete tunnete kogemisel ametipositsioonil määravat mõju ei esine.

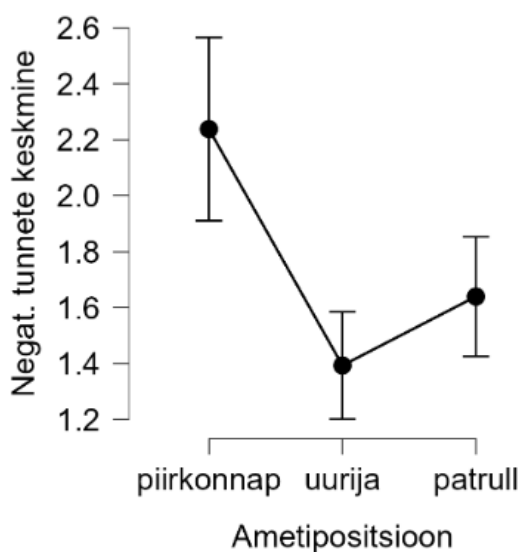
Joonis 5. Positiivsete tunnete keskmine ametipositsiooni lõikes

Negatiivsete tunnete osas ilmnes aga statistiliselt oluline erinevus ametipositsioonide lõikes: $F = 9.938$, $p < .001$, $\eta^2 = 0.234$, viidates keskmise kuni tugeva suurusega mõjule ametipositsiooni ja negatiivsete tunnete vahel. Tabelis 12 on näha, et kirjeldava statistika kohaselt olid *piirkonnapolitseinikel* kõrgeimad negatiivsete tunnete hinnangud ($M = 2.238$, $SD = 0.719$), millele järgnesid *patrullpolitseinikud* ($M = 1.639$, $SD = 0.603$) ning *uurijad* madalaima keskmisega ($M = 1.393$, $SD = 0.332$).

Tabel 12. Negatiivsete tunnete keskmine ametipostistiooni lõikes

Ametipositsioon	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Piirkonnapolitseinik	21	2.238	0.719	0.157	0.321
Uurija	14	1.393	0.332	0.089	0.238
Patrullpolitseinik	33	1.639	0.603	0.105	0.368

Graafiline joonis (vt joonis 6) illustreerib selgelt, et piirkonnapolitseinike hinnangud eristuvad teistest ametigruppidest.

Joonis 6. Negatiivsete tunnete keskmine ametipositsiooni lõikes

Tulemused osutavad, et ametipositsioon mõjutab negatiivsete tunnete kogemist oluliselt. Kõrgem negatiivsete tunnete tase piirkonnapolitseinike seas võib peegeldada suuremat vahetut kokkupuudet kogukondade probleemidega ja suuremat emotsionaalset koormust. Vastupidiselt võib uurijate madalam hinnang viidata väiksemale vahetule suhtlusele. Erinevused ametipositsiooni sisus võivad esineda põhjusel, et nende igapäeva töö sisu on erinev (patrullpolitseinike kokkupuude on probleemide lahendamisel on lühemajalisem kui piirkonnapolitseinikel) ja see võib avaldada mõju tunnetele. See rõhutab vajadust arvestada ametipositsioonide spetsiifikaga emotsionaalse heaolu toetamisel.

Järgmiseks sooviti uuringu käigus vaadelda, milline on tööstaaži mõju tunnetele, selleks viidi

läbi kaks ühesuunalist dispersioonanalüüsi (ANOVA). Sõltuvateks muutujateks olid vastavalt *positiivsete tunnete keskmine* ja *negatiivsete tunnete keskmine*. Sõltumatuks muutujaks oli tööstaaz, millel oli seitse kategooriat. Arvutati F-statistika, p-väärtus ning efektisuurus (η^2). Lisaks koostati kirjeldav statistika ja joonised, mis illustreerivad gruppide keskmisi hinnanguid ja hajuvust.

Analüüs positiivsete tunnete vaates tööstaazi lõikes ei näidanud statistiliselt olulist erinevust positiivsete tunnete keskmistes hinnangutes tööstaazigruppide vahel: $F = 0.593$, $p = 0.735$, $\eta^2 = 0.055$, mis on näha tabelis 13.

Tabel 13. Statistilised väärtused positiivsete tunnete keskmise kohta tööstaazi lõikes

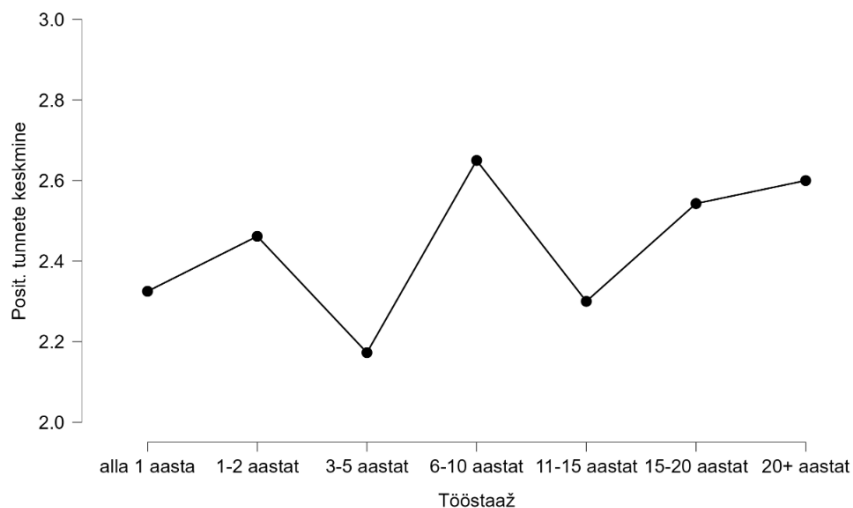
Cases	Sum of Squares	df	F	p	η^2
Tööstaaz	1.843	6	0.593	0.735	0.055

Efektisuurus viitab väikesele mõjule. Tabelis 14 on näha, et kirjeldava statistika põhjal oli kõrgeim positiivsete tunnete hinnang tööstaazigrupis *20+ aastat* ($M = 2.600$, $SD = 0.514$) ja madalaim *3–5 aastat* ($M = 2.173$, $SD = 1.020$).

Tabel 14. – Kirjeldav statistika positiivsete tunnete keskmise kohta tööstaazi lõikes

Tööstaaz	N	Mean	SD	SE
alla 1 aasta	4	2.325	0.789	0.394
1–2 aastat	13	2.462	0.912	0.253
3–5 aastat	11	2.173	1.020	0.308
6–10 aastat	8	2.650	0.513	0.181
11–15 aastat	6	2.300	0.200	0.082
15–20 aastat	7	2.543	0.650	0.246
20+ aastat	19	2.600	0.514	0.118

Graafiline ülevaade (vt joonis 7) viitab mõningasele kõikumisele tunnete keskmises tasemes eri staažigruppide vahel, kuid need erinevused ei ole statistiliselt olulised ega näita süsteemset suundumust.

Joonis 7. Positiivsete tunnete keskmine tööstaaži lõikes

Seega tööstaaž ei näi olevat oluliseks teguriks politseiametnike positiivsete tunnete kogemisel. Erinevused on pigem juhuslikud ja hajuvad, mistõttu ei saa järeldada, et ametialane kogemus mõjutab positiivsete tunnete taset.

Analüüs negatiivsete tunnete vaates tööstaaži lõikes näitas, et negatiivsete tunnete hinnangud ei erine statistiliselt oluliselt tööstaažigruppide lõikes, kuid tulemused olid marginaalselt lähedal olulisuse piirile: $F= 1.948$, $p = 0.087$, $\eta^2 = 0.161$, efektsuurus viitab mõõdukale mõjule, mis on näha tabelis 15.

Tabel 15. Statistilised väärtused negatiivsete tunnete keskmise kohta tööstaaži lõikes

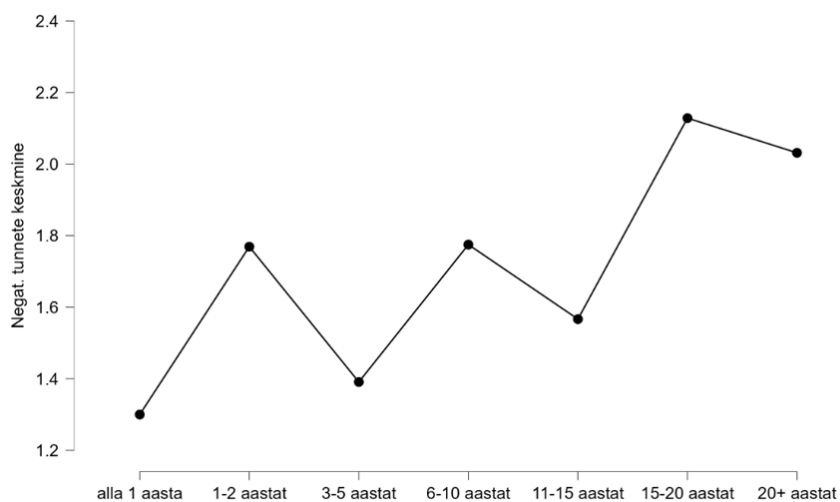
Cases	Sum of Squares	df	Mean Square	F	p	η^2
Tööstaaž	4.912	6	0.819	1.948	0.087	0.161

Tabelis 16 on näha, et kirjeldava statistika kohaselt oli kõrgeim negatiivsete tunnete hinnang 15–20 aastat ($M = 2.129$, $SD = 0.734$) ja madalaim *alla 1 aasta* ($M = 1.300$, $SD = 0.141$).

Tabel 16. Kirjeldav statistika negatiivsete tunnete keskmise kohta tööstaaži lõikes

Tööstaaž	N	Mean	SD	SE
alla 1 aasta	4	1.300	0.141	0.071
1–2 aastat	13	1.769	0.738	0.205
3–5 aastat	11	1.391	0.638	0.192
6–10 aastat	8	1.775	0.595	0.210
11–15 aastat	6	1.567	0.367	0.150
15–20 aastat	7	2.129	0.734	0.278
20+ aastat	19	2.032	0.691	0.159

Graafiline ülevaade näitab järkjärgulist tõusu negatiivsete tunnete tasemes pärast viieaastast tööstaaži (vt joonis 8).

Joonis 8. Negatiivsete tunnete keskmine tööstaaži lõikes

Kuigi tulemused ei olnud statistiliselt olulised, viitavad efektisuurus ja muustrid sellele, et pikem tööstaaž võib olla seotud suuremate negatiivsete emotsioonide kogemustega. Eriti torkab silma negatiivsete tunnete tõus alates 11–15 tööaastast, mis võib peegeldada pikaajalise teenistuse võimalikku emotsionaalset koormust. Üheks võimalikuks seletuseks sellele võib olla asjaolu, et politseitööl on omane igapäevane kokkupuude stressirohkete olukordadega, mis aja jooksul muutuvad neile tuttavaks ja korduvaks. Stressoritega kokkupuudet on käsitlenud ka Purba and

Demou (2019) artiklis, milles toovad välja, et igapäevane kokkupuude on oluliseks stressiallikaks ja mida tuleb arvestada ametnike heaolu ja töövõimekuse säilitamisel.

Kvalitatiivses uuringus tundeid eraldi ei käsitletud, kuid sisemist vastuolu ilmestab ühe intervjuueeritava mõtisklus, kes ütles: „*Minu järglane, kes siin võib-olla kunagi peab minu toolil istuma, hakkab tegelema võib-olla tagajärgedega, mida me täna oleme suutnud siis hoida nagu mingi joone peal.*“ (Intervjuueeritav 3).

Intervjuust oli tunda ametniku mõistmist akti eesmärgist, kuid samal ajal võimalikust riskist ning vastutusest tulevaste arengute eest, mis muudab iga otsuse kaalumise emotsionaalselt keeruliseks.

2.4.5. Hoiakud

Küsitluses kasutatud hoiakuväidete koostamisel saadi inspiratsiooni Murphy ja Russell'i (2020) uuringust, mis käsitles politseinike suhtumist narkootikumide tarvitajatesse, üledooside ennetusse ja kahjude vähendamisse. Uuring tõi esile, et hoiakud nende teemade suhtes võivad oluliselt mõjutada politseitöötajate käitumist üledoosijuhtumites.

Kuna originaaluuringu väited ei olnud otse kohandatavad Eesti õiguskultuuri ega sõnastuse eripäradesse, sõnastati küsitluses kasutatud väited Eesti konteksti arvestavalt. Kümne väite hulgas esitleti kolm peamist teemat: sõltuvuse käsitus ja abi võimalikkus, politsei roll narkootikumidega seotud juhtumites ning suhtumine ennetusse ja sekkumisse. Eesmärk oli hinnata, milliseid hoiakuid kannavad Eesti politseiametnikud Hea Samariitlase akti rakendamise seisukohalt olulistest küsimustes.

Iga väidet narkootikumide tarvitajate ja üledooside ennetamise kohta käsitleti eraldi hoiakute indikaatorina, et vältida tähenduslikkuse kaotust skaalade liitmisel ning säilitada kontekstispetsiifiline tõlgendatavus. Seetõttu väiteid ei koondatud klastritesse, vaid analüüsiti neid sisulise tähenduse kaudu iseseisvalt. Kõiki väiteid sai hinnata viiepunktilisel Likerti skaalal (1 – ei nõustu üldse, 5 – täiesti nõustun).

Kvantitatiivne uuringut hoiakute osas esitletakse tabelis 17, milles on näha kümne väite keskmisi hinnanguid ja vastuste hajuvust kogu valimi lõikes. Keskmine üle 3 viitab sellele, et vastajad kaldusid väitega pigem nõustuma, keskmine alla 3 viitab pigem mittenõustumisele.

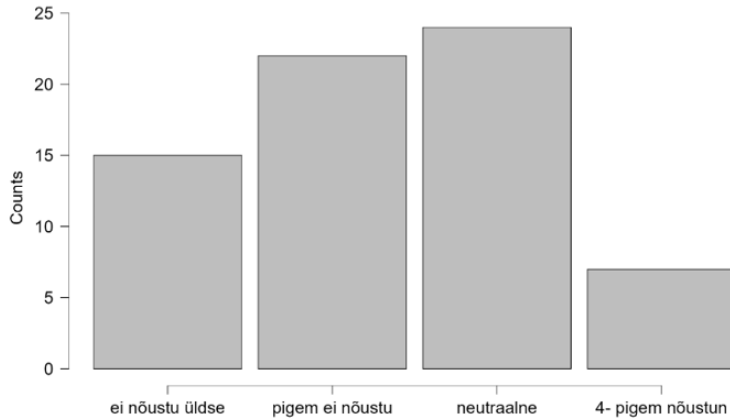
Standardhälve (SD) näitab, kui palju vastused keskmisest erinesid, kuni 0,5 viitab ühtlasele hinnangule (madal hajuvus), 0,5–1,0 mõõdukale hajuvusele ja üle 1,0 tugevale hajuvusele ehk vastajate erimeelsusele.

Tabel 17. Kirjeldavad statistikud väidetega nõustumise kohta

Väide	Valim	Keskmine	Standardhälve	Median	Minimum	Maximum
		hinnang (M)	(SD)			
1. Üledoosidest tingitud surmade ennetamine narkootikumide tarvitajate seas on aja ja raha raiskamine	68	2,34	0,94	2,0	1,0	4,0
2. Narkootikumide tarvitajad võivad lõpetada nende tarvitamise alati, kui nad seda soovivad	68	2,35	1,16	2,0	1,0	5,0
3. Narkosõltuvus on haigus, mida tuleks käsitleda ravi ja tugiteenuste abil	68	4,07	0,85	4,0	2,0	5,0
4. Ennetusprogrammid soodustavad rohkem narkootikumide tarvitamist	68	2,34	0,86	2,0	1,0	4,0
5. Inimeste koolitamine, kuidas tuvastada ja reageerida üledoosile, saadab sõnumi, et narkootikumide tarvitamine on vastuvõetav	68	2,54	1,01	2,0	1,0	5,0
6. Esmareageerijatel on roll vigastuste ennetamises, sealhulgas üledooside ennetamises	68	3,32	0,97	3,0	1,0	5,0
7. Sa ei saa tegelikult narkootikumide tarvitajaid aidata, sest nad ei taha ise abi	68	3,32	1,04	3,0	1,0	5,0
8. Politsei ülesanne on eelkõige tagada avalikku korda, mitte abistada narkootikumide tarvitavaid inimesi	68	2,89	1,11	3,0	1,0	5,0
9. Politsei peaks olema rohkem abistaja kui karistaja narkootikumidega seotud juhtumites	68	3,04	0,92	3,0	1,0	5,0
10. Politsei peab sekkuma narkootikumide tarvitamise juhtumitesse sest see võib aidata päästa elusid	68	4,03	0,88	4,0	2,0	5,0

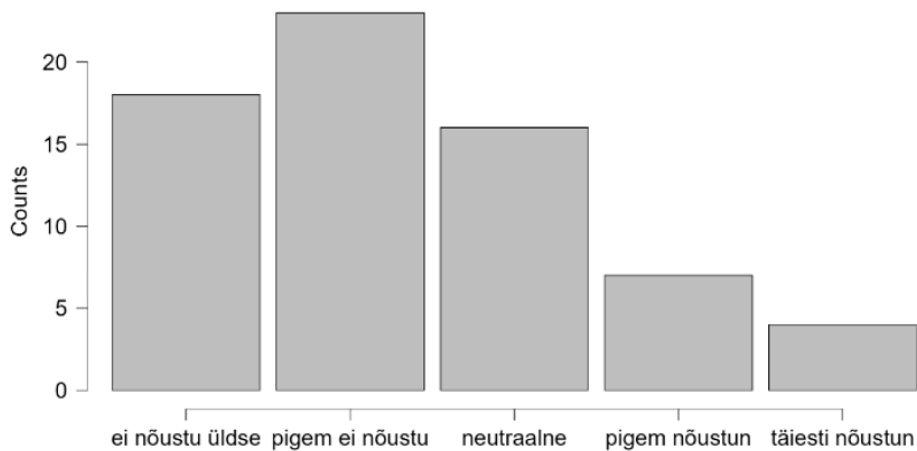
Edasi esitletakse väidete 1-10 kohta vastuste sagedusjaotuste graafikuid.

Väite nr 1 „Üledoosidest tingitud surmade ennetamine narkootikumide tarvitajate seas on aja ja raha raiskamine“ sagedusjaotuse graafik (vt joonis 9) näitas, et enim esines vastuseid kategooriates „pigem ei nõustu“ ja „neutraalne“, SD 0.94. Märkimisväärne osa vastajatest valis neutraalse positsiooni, mis viitab võimalikule ebakindlusele või neutraalsusele selles küsimuses. See rõhutab vajadust käsitleda teemat delikaatselt ning võimalusel uurida, millised tegurid mõjutavad ametnike suhtumist üledooside ennetamise vajalikkusesse.

Joonis 9. Nõustumine väite nr 1 : Üledoosidest tingitud surmade ennetamine narkootikumide tarvitajate seas on aja ja raha raiskamine

Väite nr 2 „*Narkootikumide tarvitajad võivad lõpetada nende tarvitamise alati, kui nad seda soovivad*“ puhul näitab sagedusjaotus, et enim vastajaid valis vastuse „pigem ei nõustu“, millele järgnesid kategooriad „ei nõustu üldse“ ja „neutraalne“, SD 1,16. Nõustuvate hinnangute osakaal oli selgelt väiksem (vt joonis 10).

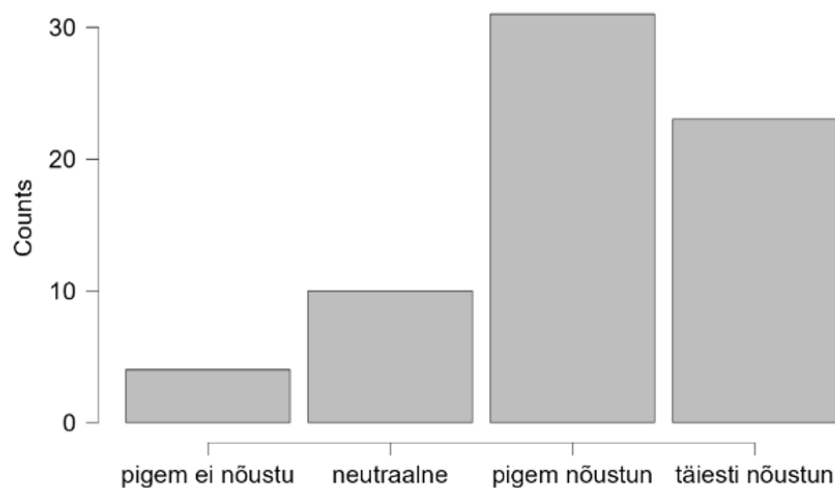

Joonis 10. Nõustumine väite nr 2: Narkootikumide tarvitajad võivad lõpetada nende tarvitamise alati, kui nad seda soovivad

Tulemused viitavad sellele, et politseiametnikud pigem ei nõustu väitega, et sõltuvusest vabanemine on pelgalt tahte küsimus. See võib peegeldada teadlikkust sõltuvuse kui keerulise psühholoogilise ja füsioloogilise haiguse olemusest, mille puhul pelgalt tahtejõust ei pruugi

piisata.

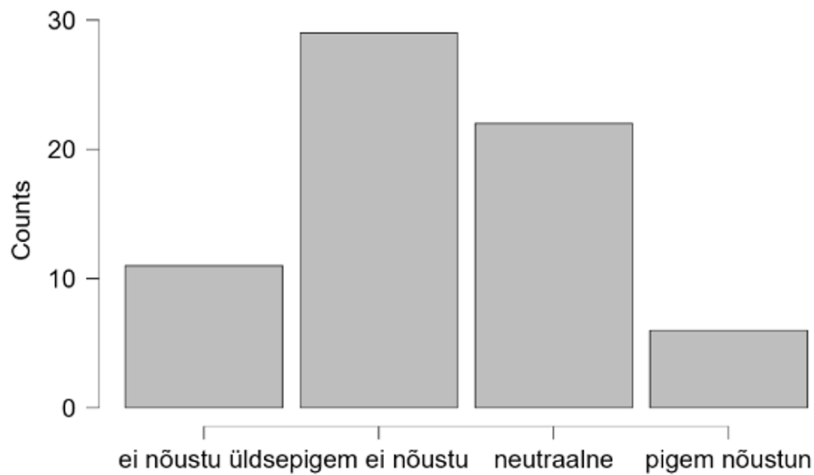
Väite nr 3 „*Narkosõltuvus on haigus, mida tuleks käsitleda ravi ja tugiteenuste abil*“ sagedusjaotus näitab, et valdav enamus politseiametnikke nõustub väitega, toetades arusaama sõltuvusest kui ravivajavast seisundist, mitte lihtsalt tahtejõu puudumisest, SD 0,85 (vt joonis 11).

Joonis 11. Nõustumine väide nr 3: Narkosõltuvus on haigus, mida tuleks käsitleda ravi ja tugiteenuste abil

Ainult üksikud väljendasid mittedõustumist, mis viitab, et ametnikel on arusaam narkomaaniast kui haigusest. See tulemus on kooskõlas kaasaegse tervisepsühholoogia ja rahvatervise lähenemisega, mille kohaselt narkosõltuvus on krooniline ja kompleksne haigus, mille tõhus käsitlemine eeldab integreeritud raviteenuseid ja sotsiaalset tuge (*What Is a Substance Use Disorder?*, n.d.).

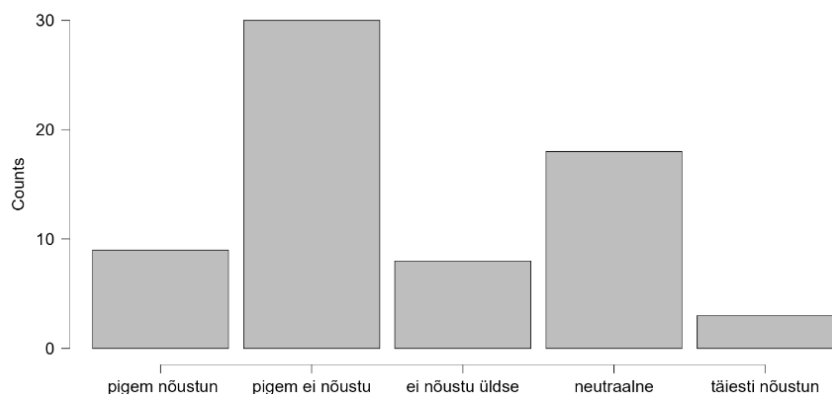
Väide nr 4 „*Ennetusprogrammid soodustavad rohkem narkootikumide tarvitamist*“ jaotuse visuaalne ülevaade (vt joonis 12) näitab, et enim vastajaid valis skaalal positsiooni “pigem ei nõustu”, millele järgnesid vastused “neutraalne” ja “ei nõustu üldse”, SD 0,86.

Joonis 12. Nõustumine väide nr 4: Ennetusprogrammid soodustavad rohkem narkootikumide tarvitamist

Tulemus viitab, et kuigi politseiametnikud ei toeta ideed, et ennetustegevus suurendab narkootikumide tarvitamist, ei olda ka ühemõtteliselt vastanduvad. Neutraalsete vastuste osakaal võib viidata teatavale ebakindlusele selles küsimuses. See toob välja võimaliku vajaduse teavitustöö järele, mis toetab selgemate hoiakute kujunemist ennetustegevuse eesmärkide ja tõenduspõhisuse osas.

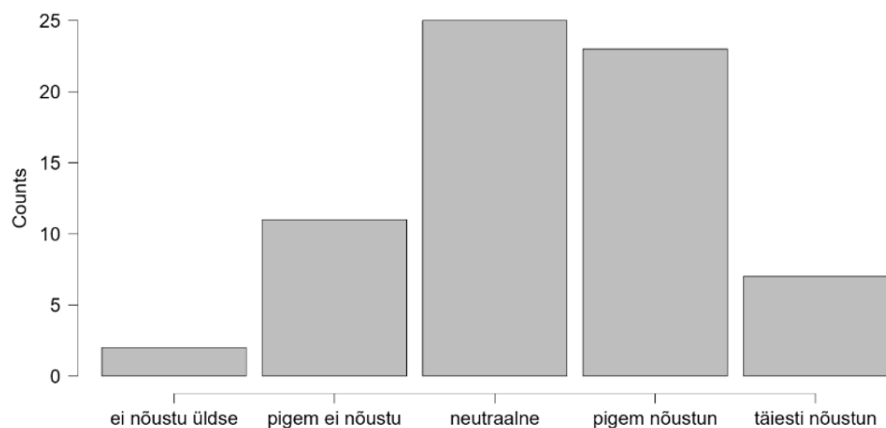
Väide nr 5 „Inimeste koolitamine, kuidas tuvastada ja reageerida üledoosile, saadab sõnumi, et narkootikumide tarvitamine on vastuvõetav“ jaotuse visuaal (vt joonis 13) toob välja, et enim vastajaid valis vastuseks "pigem ei nõustu", samas kui neutraalseid seisukohti oli samuti märkimisväärne hulk ning näha on vastuste hajuvust. Pigem nõustun ja ei nõustu üldse esines küllalt võrdselt, SD 1,01.

Joonis 13. Nõustumine väide nr 5: Inimeste koolitamine, kuidas tuvastada ja reageerida üledoosile, saadab sõnumi, et narkootikumide tarvitamine on vastuvõetav.

Tulemusi võib tõlgendada kui hoiakut, mille kohaselt koolituste ja teadlikkuse tõstmine ei tähenda narkootikumide tarvitamise normaliseerimist, vaid pigem ennetuslikku ja elusid päästvat tegevust. Samas näitab neutraalsete vastuste osakaal, et osa vastajatest pole selles küsimuses kindlal seisukohal, mis võib viidata, et vastajad, kas ei soovinud või ei teadnud, mida vastata. See võib ka viidata sellele, et osa politseiametnikest ei pruugi olla kindlad koolituste sõnumi mõjust või võivad tajuda teemat vastuolulisena.

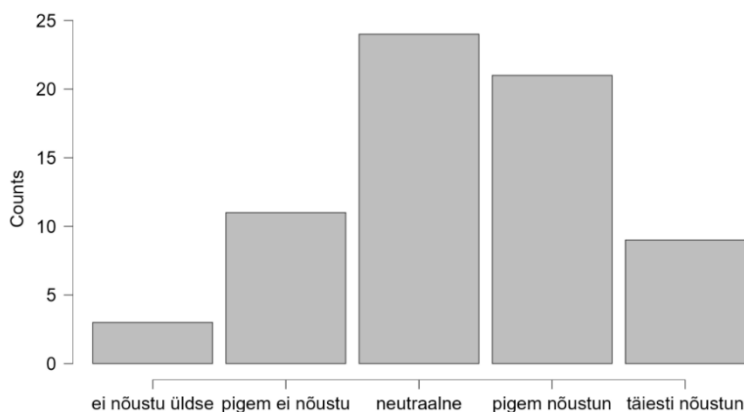
Väite nr 6 „Esmareageerijatel on roll vigastuste ennetamises, sh üledooside ennetamises“ jaotusdiagramm (vt joonis14) toob välja, et kõige enam vastuseid anti skaalale „neutraalne“ ja „pigem nõustun“, kuid osa vastajaid jäi ka mittenõustuvatele positsioonidele, SD 0,97.

Joonis 14. Nõustumine väide nr 6: Esmareageerijatel on roll vigastuste ennetamises, sh üledooside ennetamises.

See viitab sellele, et kuigi paljud politseiametnikud peavad esmareageerijate rolli üledooside ennetuses oluliseks, on osa vastajaid selles küsimuses neutraalsed, mis võib anda signaali, et esmareageerijate rolli tajumine üledooside ennetuses ei ole organisatsioonis täielikult kinnistunud. See osutab vajadusele teadlikkuse tõstmise ja rolli täpsustamise järele.

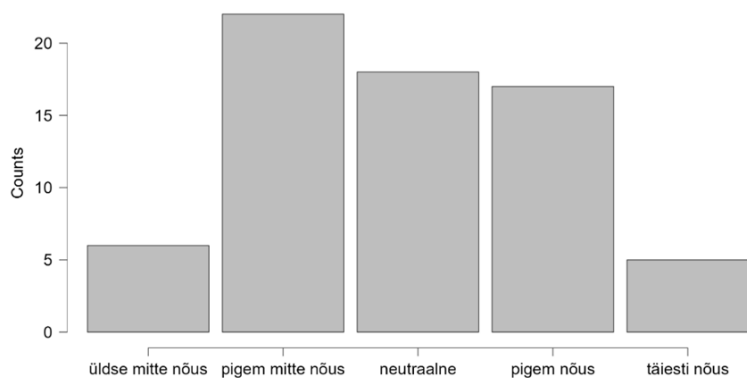
Väide nr 7 „Sa ei saa tegelikult narkootikumide tarvitajaid aidata, sest nad ei taha ise abi“ jaotusgraafik (vt joonis 15) näitab, et vastajad jagunevad laialt: suur hulk on neutraalsel seisukohal või pigem nõustuvad väitega, samas kui osa vastajaid avaldab selget mittenõustumist, SD 1,04.

Joonis 15. Nõustumine väide nr 7: Sa ei saa tegelikult narkootikumide tarvitajaid aidata, sest nad ei taha ise abi.

See osutab, et politseiametnike seas ei ole kujunenud üksmeelt selles, kuivõrd narkootikumide tarvitajad on valmis abi vastu võtma või kuivõrd abistamine on üldse tõhus. Selline hoiak võib peegeldada kogemust, kus kohtutakse korduvalt isikutega, kelle valmisolek koostööks on madal. See võib viidata politseiametnike vajadusele tõsta teadlikkust, et murda eelarvamusi ja tugevdada usku paranemisse.

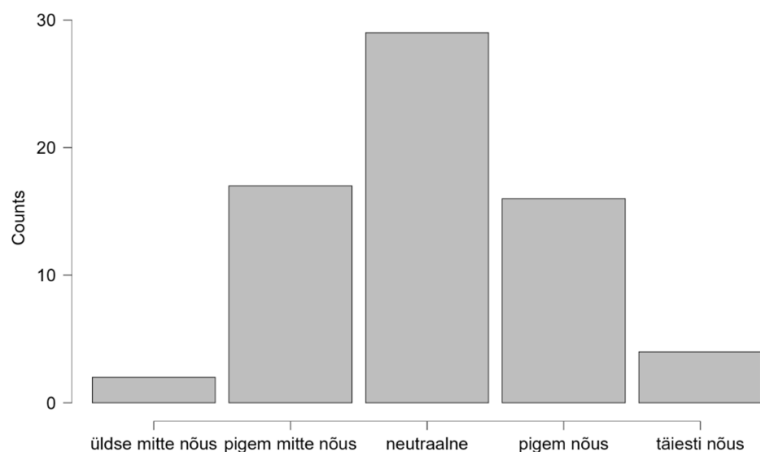
Väide nr 8 „Politsei ülesanne on eelkõige tagada avalikku korda, mitte abistada narkootikumide tarvitavaid inimesi“ jaotusgraafik (vt joonis 16) toetab tõlgendust, et kõige rohkem valikuid anti skaalal "pigem mitte nõus" ja "neutraalne", kuid ka "pigem nõus" kategooriasse koondub märkimisväärne hulk vastajaid, SD 1,11.

Joonis 16. Nõustumine väide nr 8: Politsei ülesanne on eelkõige tagada avalikku korda, mitte abistada narkootikumide tarvitavaid inimesi.

See näitab, et osa vastanutest näeb politsei esmase rollina avaliku korra tagamist, mitte abistavat funktsiooni. Tulemused viitavad rolli mitmetähenduslikkusele, osade politseinike hinnangul peaks fookus jääma korra tagamisele, samas kui teised väljendavad neutraalset või kaudset toetust sotsiaalsele abistajarollile. See võib viidata vajadust selgemalt politsei rolli kui aitaja kommunikeerimist.

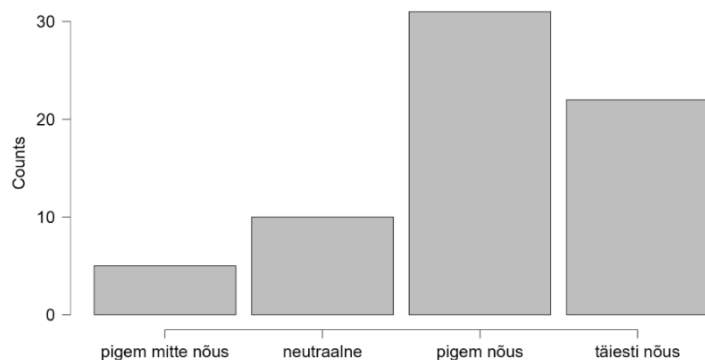
Väide nr 9 „Politsei peaks olema rohkem abistaja kui karistaja narkootikumidega seotud juhtumites“ jaotuse graafikust nähtub (vt joonis 17), et suurim hulk vastuseid langeb neutraalsele positsioonile. Märkimisväärne osa vastajaid on pigem mittenõus ja pigem nõus, veidi vähem ollakse täiesti nõus ja üldse mitte nõus, SD 0,92.

Joonis 17. Nõustumine väide nr 9: Politsei peaks olema rohkem abistaja kui karistaja narkootikumidega seotud juhtumites

Sarnaselt eelneva väitega näeb tulemustest hajuvust ja kaalukalt neutraalsele positsioonile jäämis, mis võib viidata vajadusele rolli selguse ja väärtuskommunikatsiooni järele antud küsimuses. See on oluline küsimus, kus politsei roll ühiskonnas on muutunud ja üha rohkem räägitakse abistavast ja ennetavast funktsioonist karistava asemel.

Väide nr 10 „Politsei peab sekkuma narkootikumide tarvitamise juhtumitesse sest see võib aidata päästa elusid“ vastuste jaotuse graafik (vt joonis 18) kinnitab seda näidates, et enamik vastajaid valis „pigem nõus“ või „täiesti nõus“. Samas ei esinenud ühtegi „üldse mitte nõus“ valikut, mis viitab, et vastuseisu puudumine on eriti märkimisväärne. Mõõdukas hulk neutraalseid hinnanguid jällegi võib viidata teatavale ebakindlusele, SD 0,88.

Joonis 18 Nõustumine väide nr 10: Politsei peab sekkuma narkootikumide tarvitamise juhtumitesse sest see võib aidata päästa elusid

Tulemused viitavad sellele, et enamik vastanud politseiametnikke peab oma sekkumist narkootikumide tarvitamise juhtumitesse elupäästvas võtmes õigustatuks ja vajalikuks. See kinnitab, et osalejate seas on tugev toetus ennetavale ja elusid kaitsvale lähenemisele, mis sobitub kaasaegse politseitöö inimkeskse käsitlusega.

Kvalitatiivsed intervjuud tõid esile hoiakuid neljas läbivas teemas. Esiteks ilmnes kahel juhul , et organisatsioonis esineb hoiakut, milles nähakse, et narkootikumide tarvitaja on eelkõige seaduserikkuja, keda tuleb karistada, mitte aidata: „*kui ikkagi grupijuht ise ütleb, et narkareid tuleb karistada ja nad peavad trahvi saama, siis ma usun, et ka grupi üldine meelestatus on pigem negatiivne...., (Intervjueeritav 1).*

Teiseks väljendus selgelt ühel juhul, et abi on õigustatud siis, kui tarvitaja seda ise soovib, ning kahtlus, kas sekkumisel on mõju, kui inimene ei ole valmis muutusteks: „*ma jään nagu enda vastuse peale kindlas, et mitte kedagi ei saa aidata, kui ta ise seda abi ei taha...*“ (Intervjueeritav 9).

Kolmandaks väljendati kahel juhul muret, et akt võib anda signaali karistamatusele või muuta politsei rolli vähem tõsiseltvõetavaks raskemates kuritegudes: „*ma loodan, et see hea samariitlase akt, ei hakka kunagi rakenduma sedaviisi, et kui nüüd ütleme narkomaan, siis tulevad kergemad karistused...*“ „(Intervjueeritav 9).

Neljandaks kolm ametnikku rõhutasid, et akti edukus sõltub mitme osapoole, eelkõige tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna omavahelisest koostööst. Akti rakendamine ei ole üksnes politsei vastutus, vaid sekkuma peab mitmetasandiliselt ja ka partnerite poolt: „*Võiks ju aidata aga kas ta aitab, ma ütlen ikkagi, et ma ei kujuta ette, millal neid tulemusi mõõta saab. Kindlasti mitte aasta pärast, see peab olema pikem periood. Aga ainult siis, kui teised osapooled teevad koostööd. Ma ei tea, kas meditsiiniastutus on selleks valmis*“ (Intervjueeritav 5).

Kokkuvõtvalt näitas hoiakute analüüs, et politseiametnike suhtumised Hea Samariitlase akti põhimõtetele on mitmetahulised, esineb akti toetust ja mõistmist ja leidub ka skeptilisi ja ebakindlaid hoiakuid, eriti teemadel nagu ennetustegevuste mõju või narkosõltuvuse olemus. Ebakindlust ja neutraalsust väljendati küsimustes, kus võib puududa organisatsioonipoolne ühtne kommunikatsioon või toetavad tööriistad.

Võttes kokku hoiakuväidete tulemused, siis näeme, et keskmised tulemused viitasid küll mitmel juhul pigem mittenõustumisele (nt väited, mille kohaselt üledoosidest tingitud surmade ennetamine on aja ja raha raiskamine, narkootikumide tarvitamise lõpetamine on inimese enda soovist lähtuv ning ennetusprogrammid võivad soodustada narkootikumide tarvitamist) või nõustumisele (nt et narkosõltuvus on haigus, esmareageerijatel on roll üledooside ennetamises ja politsei sekkumine tarvitamise juhtumitesse võib päästa elu), siis esines vastustes märkimisväärne osakaal neutraalseid hinnanguid, mis raskendab kindlate järelduste tegemist ainult kvantitatiivsete andmete põhjal. Kui aga kõrvutada intervjuu tulemustega, siis töö autori arvates ilmnevad selgemad probleemkohad nagu hoiakud narkootikumide tarvitajate suhtes, usaldamatus muutuste osas sh ennetustegevuse mõju suhtes ning ebakindlusele politsei rolli

määratlemises.

2.5. Sihtrühma probleemse käitumise põhjuseid kirjeldav mudel

Politseiametnike käitumist Hea Samariitlase akti rakendamisel mõjutavate tegurite analüüsimiseks kasutati COM-B mudelit. Mudelit rakendati kahes etapis: esmalt kaardistati selle abil võimalikud mõjutegurid enne andmete kogumist, nüüd kasutab töö autor mudelit empiiriliste andmete põhjal ilmnenu takistuste ja käitumist mõjutavate tegurite süstematiseerimiseks.

Võimekus (Capability)

Tulemused näitasid, et politseiametnike teadmised Hea Samariitlase akti sisust on ebaühtlased. Intervjuude põhjal ilmnis ebakindlust akti rakendamisel ning leiti, et olemasolev teavitamine ei ole piisav olukordade mõistmiseks ja lahendamiseks. Need leiud viitavad töö autori arvates vajadusele tegeleda ametnike enesetõhususega, kuna enesetõhusus kujundab indiviidi usku oma võimesse toime tulla uute ja keeruliste olukordadega (Bandura, 1994).

Võimalused (Opportunity)

Andmete põhjal mõjutavad politseiametnike hoiakuid ja käitumist töökorralduslikud takistused sh info liikumise katkendlikkus ja juhendamise vähesus. Ametnikud tõid välja, et kirjalikud juhised ei ole piisavad, vajatakse regulaarset selgitavat juhendamist vahetute juhtide poolt. Kõikides intervjuudes toodi välja juhtide roll muudatuste juhtimisel ning sh, millist hoiakut juht nendes küsimustes omab.

Motivatsioon (Motivation)

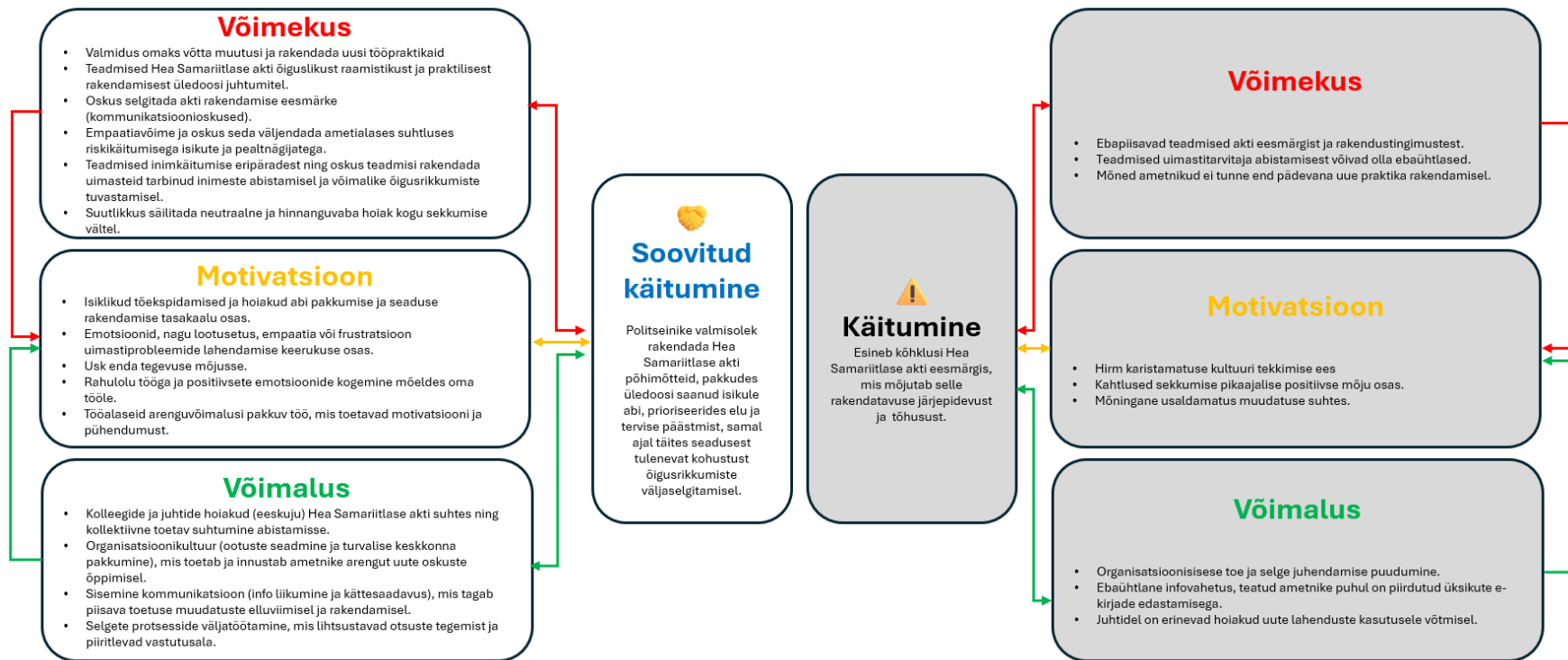
Motivatsiooni mõjutavad uskumused, hoiakud ja emotsionaalsed kogemused. Kvantitatiivne hoiakute analüüs näitas mitmes väites suurt neutraalsete vastuste osakaalu, mis töö autori arvates viitab ebakindlusele või kõhklustele. See näitab vajadust tugevdada ametnike sisemist veendumust sekkumiste mõtestatuse ja mõju osas (Murphy & Russell, 2020).

Intervjuud täiendasid tulemusi, tuues esile hoiakud narkootikumide tarvitajate suhtes, usaldamatust muutuste ja ennetustegevuste tõhususe osas ning ebakindlust politsei rolli määratlemisel. Lisaks selgus, et ametipositsioon ja tööstaaž mõjutavad emotsionaalset koormust, eriti piirkonnapolitseinikud ja pika staažiga ametnikud kogesid rohkem negatiivseid tundeid. See

viitab vajadusele tugevdada ametnike enesetõhusust ning pakkuda arengut toetavat tagasisidet, mis aitab mõtestada muudatusi ja suurendada usaldust organisatsiooni suuna vastu. Hirmude ja usaldamatuse vähendamine eeldab arengut toetavat tagasisidet, kuna konstruktiivne tagasiside aitab mõtestada muutuste eesmärki ja tugevdada usaldust organisatsiooni suuna vastu (Larson et al., 2011).

Politseiametnike käitumist Hea Samariitlase akti rakendamisel mõjutavad teadmiste ebapiisavus, töökorralduslikud piirangud ning hoiakutest ja emotsioonidest tingitud ebakindlus. Probleemi lahendamiseks on vajalik kombineeritud lähenemine, mis ühendab teadmiste ja enesetõhususe arendamise ja toetavate töötingimuste loomise.

Alljärgnev joonis (vt joonis 19) koondab COM-B mudeli struktuuri esialgse püstitatud hüpoteesi ja uuringu tulemuste pinnalt välja selgitatud tegurid, mis takistavad soovitud käitumise kujunemist. Antud ülevaade aitab määratleda, millised valdkonnad vajavad sekkumist.

Joonis 19. Töö autori poolt koostatud COM-B mudeli põhjal soovitud käitumine ja probleemne käitumine

3. Lahenduse kaardistus

Tuginedes uuringust saadud taipamistele ja COM-B mudeli kaardistusele, pakub töö autor välja sekkumise, mille eesmärk on suurendada politseiametnike valmisolekut Hea Samariitlase akti rakendamiseks, milleks on vajalik kombineeritud lähenemine, mis ühendab enesetõhususe arendamise ja toetavate töötingimuste loomise.

3.1. Lahendus- tagasiside süsteemi mudel

Uuringu tulemused näitasid, et ametnike valmisolekut mõjutavad nii psühholoogilised takistused (teadmiste ja enesetõhususe puudumine, hirm ja usaldamatus muutuste ees) kui ka organisatsioonilised takistused (toe puudumine, info liikumise ebaühtlus ja juhtide eeskuju vähesus). Analüüs kinnitas, et vaid teavitamisest ei piisa, vaid rakendamise toetamiseks on vaja luua tähendust loov ja arengut toetav keskkond.

Uuringu kvalitatiivses osas esile toodud ametnike ettepanekud rõhutavad vahetu suhtluse, praktiliste näidete, juhtumite arutelu ja edulugude olulisust tähenduse loomisel ja uue praktika kinnistamisel. Ametnikud tõid intervjuudes välja, et nad väärtustavad võimalust arutada juhtumeid, küsida küsimusi ja saada sihipärast tagasisidet, mis suurendaks nende kindlustunnet ja mõistmist seoses Hea Samariitlase akti rakendamisega. Tagasisidesüsteem sekkumisena on valitud ka seetõttu, et see võimaldab COM-B mudeli kaudu mõjutada käitumist takistavaid tegureid kõigi kolme komponendi (võimekus, võimalus, motivatsioon) kaudu. Need tulemused toetavad lahendussuunana süsteemse ja toetava tagasisidesüsteemi arendamist, sest see loob struktuurse võimaluse reflekteerida keerulisi olukordi, jagada kogemusi ja vähendada rakendamisega seotud ebakindlust. Tagasisidesüsteem kombineerib info jagamise, arutelu, tähenduse loomise ja järjepideva teadlikkuse toetamise, eesmärgiga tugevdada ametnike professionaalset enesetunnet ja toetada muutuste rakendumist. Lahendus on esitletud järgnevas tabelis nr 18.

Tabel 18 Tagasiside soodustamise mudel Hea Samariitlase akti rakendamise soodustamiseks

COM B komponent		Takistused	Takistuste eemaldamine	Tagasiside soodustamine	Kuidas
VÕIMEKUS Psühholoogiline võimekus	Teadmised	<ul style="list-style-type: none"> Ebapiisavad teadmised akti eesmärgist ja rakendustingimustest. Teadmised uimastitarvitaja abistamisest võivad olla ebaühtlased. 	Suurendada teadlikkust Hea Samariitlase akti sisust ja eesmärgist <i>Ametnikud on teadlikud eesmärgist ja juhiste sisust</i>	Regulaarne individuaalne ja meeskondlik tagasiside , mis on vahetu, mitte-karistav ja konkreetne. Edukate juhtumite jagamine ja õppimine kolleegidelt.	Kõikidele ametnikele korrapäraselt 1x kuus osana töökoosolekutest või eraldiseisvate aruteludena. Vahetult pärast juhtumit.
	Oskused	<ul style="list-style-type: none"> Mõned ametnikud ei tunne end pädevana uue praktika rakendamisel. 	<i>Oskavad teadmisi kasutada juhtumite lahendamisel</i>		
MOTIVATSIOON Emotsionaalne tugi	Uskumused	<ul style="list-style-type: none"> Hirm karistamatuse kultuuri tekkimise ees Kahtlused sekkumise pikaajalise positiivse mõju osas. Mõningane usaldamatus muudatuse suhtes. 	Suurendada ametnike enesekindlust ja oskust rakendada akti Arutelud, positiivsete kogemuste jagamine, juhtumite reflekteerimine. <i>Ametnikud on enesekindlad ja kogevad vähem negatiivseid tundeid</i>	Positiivne, kohandatud tagasiside ametnikele pärast sekkumisi (näiteks reflekteeriv arutelu koos tunnustusega väikeste edusammude eest). Toetada enesetõhususe kasvu läbi kiituse ja realistlike eesmärkide seadmise.	Kord kvartalis kõigile ametnikele võimalus osaleda vabatahtlikult supervisioonil, arengupäeval.
		<ul style="list-style-type: none"> Organisatsioonisisese toe ja selge juhendamise puudumine. Ebaühtlane infovahetus, teatud ametnike puhul on piiratud üksikute e-kirjade edastamisega. Juhtidel on erinevad hoiakud uute lahenduste kasutusele võtmisel. 	Tugevdada juhtide toetust ja eeskujut <i>Juhid toetavad uute lahenduste kasutusele võttu</i>		

4. Mõõtmise- mõju uuringu plaan

Pakutud lahenduse – süsteemse ja toetava tagasisidesüsteemi – mõju hindamiseks pakub töö autor sekkumise eelse ja järgse mõju uuringu. Selle eesmärk on hinnata, kas rakendatud tagasisidesüsteem suurendab politseiametnike teadlikkust Hea Samariitlase akti sisust ja rakendustingimustest, tugevdab nende enesetõhusust ning suurendab valmisolekut akti rakendada.

Uurimisküsimus:

Kas süsteemse ja toetava tagasisidesüsteemi rakendamine suurendab politseiametnike teadlikkust Hea Samariitlase akti sisust ja rakendustingimustest, tugevdab nende enesetõhusust ning valmisolekut akti rakendada?

Mõju hindamine hõlmab kolme põhikomponenti:

- Teadmiste mõõtmine: spetsiaalselt koostatud küsimustiku abil hinnatakse ametnike teadmisi akti eesmärkidest ja rakendamise tingimustest.
- Enesetõhususe hindamine: kasutatakse kohandatud enesetõhususe skaalaid, mille kaudu mõõdetakse ametnike subjektiivset hinnangut oma võimekusele rakendada akti põhimõtteid praktilistes olukordades.
- Hoiakute ja valmisoleku hindamine: kasutatakse väiteid, mis kajastavad ametnike suhtumist akti vajalikkusesse ja nende valmisolekut rakendada abistavat lähenemist.

Uuringu ülesehitus ja valim:

Tegemist on rühmasisese katsega kordusmõõtmisega, kus samad osalejad täidavad küsimustiku enne ja kuus kuud pärast sekkumise rakendamist. Valimisse kaasatakse politseiametnikud, kelle tööülesannete hulka kuulub reageerimine üledoosijuhtumitele. Soovitatav valimi suurus on vähemalt $n = 100$ ametnikku, mis võimaldab usaldusväärselt tuvastada väikese kuni mõõduka mõjuga muutusi. Osalejate hulka on arvestatud võimalik väljalangevus sekkumisjärgsel mõõtmisel.

Kontrollrühma ei kaasata, kuivõrd Hea Samariitlase akti rakendamine toimub ühtlustatult

organisatsiooni sees ning eetilisel ei ole põhjendatud ametnike eraldamine kasusaajateks ja mittekasusaajateks. Usaldusväarsuse tagamiseks rakendatakse tugev baasmõõtmine ning piisav valimi suurus, mis võimaldab usaldusväärset muutuste hindamist. Mõõdikud tuginevad viiepunktilisele Likerti skaalale. Mõjuanalüüs keskendub baasmõõtmisele ja järelmõõtmise tulemuste võrdlusele, et anda hinnang süsteemse tagasisidesüsteemi tõhususele teadlikkuse, enesetõhususe ja valmisoleku suurendamisel.

Tagasisidesüsteemi rakendamise hindamine: lisaks mõju hindamisele viiakse läbi ka rakendamise hindamine, mis viiakse läbi paralleelselt mõju hindamisega samade osalejate põhjal. Kogutakse andmeid tagasisidesessioonide toimumise sageduse, osalusmäära ning osalejate rahulolu kohta enne ja pärast sekkumist.

5. Viited

Ajzen, I. (2005). *Attitudes, Personality and Behavior (2nd ed.)*. Open University Press (McGraw-Hill Education).

<https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://psicoexperimental.files.wordpress.com/2011/03/ajzeni-2005-attitudes-personality-and-behaviour-2nd-ed-open-university-press.pdf&ved=2ahUKEwis7NnMkKKNaxWQEHAIHcdDADMOFnoECAkQAO&usg=AOvVaw02Y6AjqnDyhzBum7-V0Tot>

Ametid sõlmisid narkosurmade ennetamiseks kokkuleppe - Uudised. (n.d.). Politsei- Ja Piirivalveamet. <https://www.politsei.ee/et/uudised/ametid-solmisid-narkosurmade-ennetamiseks-kokkuleppe-12491>

Bandura, A. (1994). Self-efficacy. *Encyclopedia of Human Behavior, Vol. 4*, 71–81. https://www.academia.edu/32386167/Bandura_self_efficacy

Banta-Green, C. J., Beletsky, L., Schoeppe, J. A., Coffin, P. O., & Kuszler, P. C. (2013). Police Officers' and Paramedics' Experiences with Overdose and Their Knowledge and Opinions of Washington State's Drug Overdose–Naloxone–Good Samaritan Law. *Journal of Urban Health, 90*(6), 1102–1111. <https://doi.org/10.1007/s11524-013-9814-y>

Drug misuse: Most states have good Samaritan laws and research indicates they may have positive effects. (2021, November 19). U.S. GAO. <https://www.gao.gov/products/gao-21-248>

Green, T. C., Zaller, N., Palacios, W. R., Bowman, S. E., Ray, M., Heimer, R., & Case, P. (2013). Law enforcement attitudes toward overdose prevention and response. *Drug and Alcohol Dependence, 133*(2), 677–684. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2013.08.018>

HSA lühiküsimustiku kokkuvõte 13.08.2024.pdf. (n.d.). Google Docs. <https://drive.google.com/file/d/1BM4pNON6gqQJuKBWow0lWuCEac2HXLvI/view?usp=drivesdk>

Larson, E. L., Patel, S. J., Evans, D., & Saiman, L. (2011). Feedback as a strategy to change

behaviour: the devil is in the details. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 19(2), 230–234.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2753.2011.01801.x>

Maria, A. S., Wörfel, F., Wolter, C., Gusy, B., Rotter, M., Stark, S., Kleiber, D., & Renneberg, B. (2017). The role of job demands and job resources in the development of emotional exhaustion, depression, and anxiety among police officers. *Police Quarterly*, 21(1), 109–134.
<https://doi.org/10.1177/1098611117743957>

Michie, S., Van Stralen, M. M., & West, R. (2011). The behaviour change wheel: A new method for characterising and designing behaviour change interventions. *Implementation Science*, 6(1).
<https://doi.org/10.1186/1748-5908-6-42>

Murphy, J., & Russell, B. (2020). Police officers' views of naloxone and drug treatment: Does greater overdose response lead to more negativity? *Journal of Drug Issues*, 50(4), 455–471.
<https://doi.org/10.1177/0022042620921363>

Purba, A., & Demou, E. (2019). The relationship between organisational stressors and mental wellbeing within police officers: a systematic review. *BMC Public Health*, 19(1).
<https://doi.org/10.1186/s12889-019-7609-0>

Richert, T. (2014). Wasted, overdosed, or beyond saving – To act or not to act? Heroin users' views, assessments, and responses to witnessed overdoses in Malmö, Sweden. *International Journal of Drug Policy*, 26(1), 92–99. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2014.07.006>

SD41: Narkootiliste ainete kasutamisest otseselt tingitud surmad soo ja vanuserühma järgi-
Tervisestatistika ja terviseuuringute andmebaas. (n.d.). Tervisestatistika Ja Terviseuuringute
Andmebaas.

https://statistika.tai.ee/pxweb/et/Andmebaas/Andmebaas_01Rahvastik_04Surmad/SD41.px/table/tableViewLayout2/

Siseministeerium. (2024, May 30). *Memorandum Valitsuskabineti nõupidamisele*. Retrieved April 20, 2025, from https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/documents/2024-06/VV%20Memorandum%20narko%2030.05.2024_0.pdf?utm_source=chatgpt.com

Valitsuse pressikonverents, 30. mai 2024. (n.d.). Eesti Vabariigi Valitsus.

<https://valitsus.ee/uudised/valitsuse-pressikonverents-30-mai-2024>

Watson, D., Clark, L. A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063–1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>

West, B., & Varacallo, M. A. (2022, September 12). *Good Samaritan laws*. StatPearls - NCBI Bookshelf. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK542176/>

What is a substance use disorder? (n.d.). <https://www.psychiatry.org/patients-families/addiction-substance-use-disorders/what-is-a-substance-use-disorder?utm>

6. Lisad

Lisa 1. Eetikakomitee kooskõlastus

Kooskõlastus_396T-1
0.pdf

Uurimistöö avalduse
vorm eetikakomiteele

Lisa 2. Kvantitatiivuuringu ankeet

Lisa 2
Kvantitatiivuuringu ar

Lisa 3. Kvalitatiivuuringu nõusolekuvorm

Lisa 3
Kvalitatiivuuringu nõu

Lisa 4. Kvalitatiivuuringu ankeet

Lisa 4
Kvalitatiivuuringu ank

Lisa 5. Koodipuu kvalitatiivsete intervjuude temaatilise analüüsi alusel

Lisa 5 Koodipuu.docx

Lisa 6. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kairi Ränk,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose POLITSEIAMETNIKE HOIAKUTE ROLL HEA SAMARIITLASE AKTI RAKENDAMISELE, mille

juhendaja on Silja-Riin Voolma, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sh lisada digitaalarhiivi Spacekuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sh digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning

keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kairi Ränk

31.05.2025